Informativno-političko glasilo

Bunjevačke Novine

www.bunjevacke-novine.com

Subotica, septembar 2009. - Godina V - Broj 51 - Cena: 50 dinara

ISSN 1451-2505

9 771451 250009

Bunjevački Nacionalni Savet

Национални савет буњевачке националне мањине
Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine
National Council of the Bunjevac Ethnic Minority

Slušajte radio emisije na bunjevačkom jeziku – „Bunjevačka rič"

Radio Novi Sad - 100 MHz vrime emitovanja:
petak 22.00 - 22.30 sati
Radio Subotica - 89,6 MHz vrime emitovanja:
subota 20.00 - 20.30 sati
Radio „Trend" - Bačka Topola 97,8 MHz vrime emitovanja:
nedilja 12.00 - 12.30 sati
Radio Sombor - 97,5 MHz nedilja 14.00 - 14.30 sati

Gledajte bunjevačku emisiju „SPEKTAR"
Televizija Novi Sad – II program
vrime emitovanja: subatom od 15.30, a repriza
je naredne subate od 15.30 sati

Bunjevački nacionalni praznici:

2. februar, *Dan velikog prela*

23. februar, *Dan izbora prvog novog Nacionalnog savita*

15. avgust, *Dan Dužijance*

25. novembar, *Dan kad je 1918. godine u Novom Sadu održana Velika narodna skupština Srba, Bunjevaca i ostali Slovena*

Positite naše internet strane www.bunjevci.org.rs

PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA

PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA
IZ OBLAKA RAŠIRILA KRILA,
OJ BUNJEVČE PROBUDI SE SADA
STAREŠINO SUBOTIČKOG GRADA.

MENE MATI UČILA PIVATI
PIVAJ SINE DA BUNJEVCI ŽIVE,
NEK NAM ŽIVI NAŠA MILA BAČKA,
TAMBURICA, PISMA BUNJEVAČKA.

NE ZOVEMO SAMO BOGATAŠE
VEĆ I DRUGE STANOVNIKE NAŠE,
JA SAM SINAK SUBOTICE GRADA
NE DAM VIŠE DA MOJ NAROD STRADA.

BUNJEVAČKA SVEČANA PISMA

OSNIVANJE I FUNKCIONISANJE NIU „BUNJEVAČKOG INFORMATIVNOG CENTRA" POMOGLI

MINISTARSTVO KULTURE REPUBLIKE SRBIJE

POKRAJINSKI SEKRETARIJAT ZA INFORMACIJE AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINA

Bunjevačke Novine

Informativno-političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina V Broj 51
Septembar 2009. godine
Cina 50 dinara
Izlazi poslidnjeg petka u misecu

Izdavač:
NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR" - Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

Direktor NIU „BIC" i glavni i odgovorni urednik:
mr Suzana Kujundžić – Ostojić

Savit novina:
Mijo Mandić, Marija Šamu, Joso Poljaković

Tehnički urednik:
Ivan Stantić

Stalni saradnici:
Ana Vojnić Kortmiš, Livia Tričko Stantić, Joso Poljaković, Desa Kujundžić, Marija Horvat, Ružica Parčetić, Nikola Sedlak, Dragan Tovarišić, Alojzije Stantić, Mijo Muić

Naslovna strana:
Ružica Parčetić

Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15/1,
24000 Subotica
Telefon/fax: 024 523-505
e-mail: bic@tippnet.rs

Tekući računi:
160-143270-73 i 335-16082-21

Štampa:
„KriMel" Budisava

Tiraž:
1.000

Dizajn:
Studio Trid Beograd

Distribucija:
„Štampa sistem" - Beograd, „North press" - Subotica, „Celtis" - Sombor, „Futura plus" - Zemun

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine:
Kancelarija u Subotici:
Trg cara Jovana Nenada 15/5,
24000 Subotica
Telefon/fax: 024 554-881
e-mail: bns.scg@EUnet.yu,
bns.scg@panonn.net

Regionalna kancelarija u Somboru:
Staparski put br. 10, 25000 Sombor
Telefon/fax: 025 449-175

Poštivana čeljadi,

Zdravo nam je žao što su okolnosti u kojima se Bunjevački infomativni centar nalazi već duže vrimena uticale da ovaj broj kasni. Velika nam je podrška i to što ste zvali i raspitivali se za vaše novine, šta je i s njima al i s nama. Jeto, još uvik čekamo zvaničan dopis od Ministarstva za ljudska i manjinska prava da okonča ovu situaciju. Naš narod uvik kaže, bolje lipim neg ružnim rišit problem. Al kad dijaloga ni želje za i malo razumivanja nema onda se mora bit odlučan u odbrani pravde i istine. Koju vrlo često mnogi prikrivaje iza kojikaki napada, blaćenja, mada taki ljudi i taki njevi divani pokazivaje više o njima samima.

Strana 6

Strana 7

Strana 8

Strana 11

Strana 14-15

Strana 16-17

Sadržaj

4-5
Odgovor Ministarstva čeka se još uvik...
6
Filmsko sićanje na Anu Bešlić
7
Križ iz lemeškog atara
8
Umitnik koji stvara livom rukom
11
Fijaker iz Zvonkove pisme
14-15
I nošnja divani o istoriji
16-17
Na astalu kadgodašnja rana
18
Cila Vojvodina na Karlovačkom trgu

Ako i vi želite da vam poštaš svakog prvog u misecu donese „Bunjevačke novine" pritplatite se na nji.
Godišnja pritplata je 420 dinara.
Platit možete na naš tekući račun: 335-16082-21 (Metals Banka) sa naznakom za pritplatu.
Godišnja pritplata za inostranstvo je 20 evra.
Platit možete na naš devizni racun: IBAN: RS35335007010004868865; SWIFT: MBSORS22 sa naznakom za pritplatu (Metals Banka).
Posli uplate nazovite nas, kako bi upisali vašu kućnu adresu: 024 523-505

Odgovor Ministarstva čeka se još uvik...

Početkom septembra miseca direktora NIU BIC-a mr Suzanu Kujundžić - Ostojić, Mariju Šamu člana legalno izabranog UO NIU „BIC"-a i Branka Franciškovića, pomoćnika pridsidnika skupštine grada, primio je Petar Antić, pomoćnik ministra za ljudska i manjinska prava. Oni su ga još jedared obavistili o nelegalnim radnjama u Bunjevačkom nacionalom savitu. Gospodin Antić je tom prilikom kazo da je rad BNS-a posto nelegalan onog trenutka kad se broj njegovi članova smanjio ispod 15, što je saopšteno i drugoj strani, koja je takođe bila u Ministarstvu par dana prija nji. Želja Ministarstva je bila da suprotstavljene strane pokušaje nać rišenje iz ove situacije, kompromisom. Odgovor s druge strane na postizanje mogućeg dogovora bilo je zakazivanje druge sidnice nelegalnog UO NIU „BIC"-a, na kojoj se pridlaže BNS-u, (tačnije onom što je od njeg ostalo), smenu direktora i urednika mr Suzanu Kujundžić - Ostojić, s obadvi funkcije, jel ne poštiva nelegalni UO i njegove naredbe. Za v.d. direktora pridložen je Stevan Nemet, po struki mašinovođa, dok ime urednika nije navedeno u Zapisniku s tog sastanka. Imajući u vidu informacije dobijene u Ministarstvu pridsidnik legalnog UO, Ivan Vojnić Kortmiš, saziva sastanak istog, na kojem se donosi saopštenje koje je izmed ostalog poslato i u javnost (tekst saopštenja u cilosti objavljivamo na slidećim stranama). Krnji sastav BNS-a održo je još jednu nelegalnu sidnicu 16. sep-

NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR"
Broj: 61
Datum: 10.09. 2009. god.
SUBOTICA

BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR

NIU Bunjevački informativni centar
Ing.cara Jovana Nenada 15/I 24000 Subotica
Tel: +381 24 523 505; Fax: +381 24 523 505
e-mail: bicit@ptt.rs; web: www.bic.co.rs

Subotica, 10.9.2009.

Predmet: Odluka Upravnog odbora NIU „Bunjevačkog informativnog centra" Subotica

Obaveštavamo vas da se u javnosti pojavio nelegalni UO NIU „Bunjevčkog informativnog centra", izabran na XXXI sednici Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine, bez potrebnog broja članova za njegovo zakonsko postojanje i bez kvoruma. Ovaj samozvani UO NIU „Bunjevačkog informativnog centra" takođe je nelegalno smenio direktora NIU BIC-a mr Suzanu Kujundžić-Ostojić i pretenduje ka daljem činjenju nelegalnih radnji.

O celom slučaju obaveštene su Pokrajinske i Republičke vlasti, koje su takođe zauzele stav, da je taj Odbor nelegalan kao i njihove odluke. U toku narednih dana ceo spor će se razrešiti u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, gde je Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine registrovan, te vas stoga molimo da ne izvršavate nikakve promene u ovlašćenjima koja su vezana za NIU „Bunjevački informativni centar" - Subotica.

Legitimni UO NIU BIC na svojoj XXIX sednici održanoj dana 10.9. 2009. konstatuje da je on biran na XXI sednici Nacionalnog saveta Bunjevačke nacionalne manjine dana 28. jula 2007. te da od tada vrši svoju legalnu funkciju u BIC-u.

Samozvani UO koji se pojavio u javnosti nelegalan je. Njegovi navodni članovi su:

1. Nikola Vizin – predsednik
2. Stevan Nemet - zamenik predsednika
3. Mirko Bajić
4. Mirjana Savanov
5. Dragan Kopunović
6. Nevenka Bašić Palković

Nadalje se konstatuje da je saziv Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine prestao postojati 31.7.2009, u smislu čl. 19 st. 3 Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, te čl. 14 st. i tač. 2 Statuta BNS, jer je od tog datuma broj članova saveta pao ispod zakonskog minimuma od 15 članova.

Konstatuje se da jedna manjinska grupa bivših članova prvog saziva Naconalnog Saveta nastavlja delovati samozvano kao nacionalni Savet. Iako saziv Nacionalnog saveta ne postoji održava sednicu i na njoj navodno bira novi Upravni odbor BIC-a. Ovaj pak donosi odluke u pogledu kadrovskih promena, razrešenje i imenovanje direktora BIC-a.

Ovaj Upravni Odbor sve odluke koje su doneli bivši manjinski članovi bivšeg saziva Nacionalnog Saveta smatra apsolutno ništavim, jer su donete od strane nepostojećeg organa.

BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR

NIU Bunjevački informativni centar
Trg cara Jovana Nenada 15/I 24000 Subotica
tel: +381 24 523 603; fax: +381 24 523 603
e-mail: bic@tippnet.rs web: www.bic.co.rs

Ovaj Upravni odbor i direktor BIC-a mr Suzana Kujundžić-Ostojić nastaviće svoj legalan rad sve do izbora novog saziva Nacionalnog saveta Bunjevačke nacionalne manjine, pred koga će staviti na ispitivanje pitanje poverenja.

O gornjoj odluci NIU BIC je dužan izvestiti:

1. Trgovinski sud Subotica - odeljenje registra
2. Banku „Intesa" i „Metals" banku, gde NIU BIC ima svoje račune
3. Republičko Ministarstvo za ljudska i manjinska prava
4. Pokrajinski sekretarijat za Upravu, propise i nacionalne manjine
5. Pokrajinski sekretarijat za informacije
6. Opštinu Subotica
7. Opštinu Sombor
8. Nikolu Babića iz Subotice (na kućnu adresu)
9. Nikolu Vizina iz Subotice (na kućnu adresu)
10. Javnost.

Predsednik UO NIU „BIC" - Subotica
Ivan Vojnić Kortmiš

Direktor NIU „BIC" - Subotica
mr Suzana Kujundžić-Ostojić

tembra, na kojoj je tribalo potvrdit smenu u „BIC"-u. Otaleg sve do 30. septembra direktorka NIU BIC-a nije dobila nikako pismeno obavištenje. U međuvrimenu podneto je još dvi ostavke od strane članova nacionalnog savita - koji sad broji 11 članova. Ovim su ostali doslidni svojoj izjavi da će Bunjevački nacionalni savit nastavit radit i dalje, brez obzira na to na koji broj bude pao broj njegovi članova, pa makar to bio i jedan član.

Odluka Ministarstva za ljudska i manjinska prava nije stigla ni prija zaključenja ovog broja - 30. septembra, zbog tog izlazak novina i kasni. Odgovor Ministarstva čeka se još uvik...

S. K. O.

DANI BUNJEVAČKE KULTURE U BAJMOKU POČELI PREMIJEROM DOKUMENTARNOG FILMA MIROSLAVA ANTELJA

Filmsko sićanje na Anu Bešlić

Prvog dana manifestacije Bunjevačkog kulturnog centra Bajmok, 28. avgusta, koja se od ove godine zove „Dani bunjevačke kulture", u sali KUD-a „Jedinstvo- Eđšeg" prikazan je dokumentarni film o čuvenoj vajarki **Ani Bešlić**, iz Bajmoka. Film o Ani koja je prija godinu i po dana umrla u 96. godini života, napravio je **Miroslav Antelj** iz Subotice, i tako otrgnio od zaborava Anin rad i njezin velik doprinos ondašnjoj jugoslovenskoj likovnoj kulturi.

U pripunoj sali positilaca organizatori su pozdravili pridstavnike bunjevački insitucija, zatim pridstavnika Pokrajinskog sekretarijata za upravu, propise i nacionalne manjine **Boru Kecmana**, ko i goste iz Sombora, pridstavnike UG „Bunjevačko kolo", i rođake Ane Bešlić. Muzičko-folklorni program koji su izveli članovi Bunjevačkog kulturnog centra Tavankut, zdravo su lipo pozdravljeni od publike i tako najavili sutrašnji, četvrti Festival bunjevački ila u avliji ovog KUD-a.

Film o Ani Bešlić je pokušaj Bunjevačkog kulturnog centra Bajmok da napravi seriju dokumentaraca o poznatim Bunjevcima koji su svojim radom ostavili traga u javnom životu i kulturi. Lanjske godine je snimljen prvi film, o prvom avijatičaru s Balkana, **Ivanu Sariću**, koji je sa svojim avionom poletio prija jednog vika. Ove godine, ko što smo već kazali, snimljen je film o Ani Bešlić, a već sad se priprema snimanje filma o narodnom heroju **Đuri Duliću**, iz Bajmoka.

Miroslav Antelj je, ko i u filmu o Sariću, napravio priču s dušom, pa je tako detalj iz Aninog ditinjstva koje je provela na pustari Šara kod Bajmoka, di je i rođena, o dobijenoj velikoj crvenoj lopti koja je bila velika radost i koja je ostavila traga na njenu kasniju privrženost okruglim glatkim i obojenim formama, cigurno doprino tom. I danas se čuvaje njezini radovi, somuni kruva dilomično obojeni, što je okarakterisalo jedan period njezinog stvaralaštva.

U filmu o Ani divanio je **dr Branko Ćupurdija**, redovni profesor Filozofskog fakulteta u Beogradu, inače iz Bajmoka, koji se s njom družio njezini poslidnji 25 godina života, i tu iznosi detalje o njezinom radu i životu. Ana je studirala u Zagrebu, Gracu, Beču, i posli rata je diplomirala u Beogradu, di je i živila do smrti. Udala se 1937. godine, a 1949. je završila specijalizaciju kod poznatog vajara **Tome Rosandića**. Kod njeg je od 1950. do 1955. godine bila saradnik u njegovoj radionici, što je bio značajan detalj njezine biografije i kasnije njezinog umitničkog potvrđivanja.

Anine radove susrićemo po Subotici, Šandoru, Paliću, Bajmoku, a u Gradskom muzeju u Subotici čuva se 20 njezini skulptura. Anin rad, portret Miroslava Krleže, na kojem se tek naziru, al nepogrišivo, crte njegovog lica, možda je i najbolji od svi poznati, a u seriji portreta. Ana je napravila i likove Marije Crnobori, Tine Tarner i drugi poznati ličnosti.

Autor filma Miroslav Antelj, posli projekcije filma je imo da doda samo jedan pomalo nevirovatan podatak, da se ko dite sigro na Šari, pored kuće di je rođena i odrasla Ana Bešlić, ne znajuć da će 50 godina kasnije snimat dokumentarac o njoj. To iđe u prilog onoj tvrdnji da ništa nije slučajno.

Pored dr Ćupurdije, u filmu je o Ani divanila **Nevenka Bašić Palković**, kustos u Gradskom muzeju, koji čuva njezine radove. Oni koji nisu prisustvovali premijeri film će moć pogledat na televizijama TV K23, B92, RTS.

Ko što je dobra muzika i folklor BKC Tavankut i tamburaškog orkestra „Boemi" zagrijali dlanove i najavili dobro raspoloženje za sutrašnji festival ila, tako je i koktel prireden posli projekcije filma, najavio tradicionalna bunjevačka ila. Na astalu su ponuđeni mali fanki s domaćom divenicom, komadići šunke savijeni na čačkalici s kruškom i dinjom, gomboci sa šljivama, baratfile, valjuški s makom, nareski od domaći mesnati proizvoda, pita gužvara, pogače sa raznim filom...

V. M.

„Lipota naši riči"

U Somboru, 9. oktobra u 19 sati u prostorijama Srpske čitaonice „Laza Kostić" biće pridstavljena antologija savrimene bunjevačke književnosti „Lipota naši riči" u izdanju Bunjevačke matice - Subotica.

Domaćini iz „Bunjevačkog kola" srdačno vas pozivadu na ovo veče lipe bunjevačke riči.

FAMILIJA MANDIĆ PODIGLA KRIŽ U SVOJEM ATARU

Križ iz lemeškog atara

U lemeškom ataru, kako mnogi i dan-danas nazivaju atar sela Svetozara Miletića, ima još po koji salaš, nikako izgubljen med onim litnjim putovima što krivudaje livo pa desno i vode, misliš, na kraj svita. Al, nije na kraj svita! Vode pravo do salaša svoji vridni domaćina koje ni asvaltni putovi, vodovodi, pa čak ni struja, ni sve tekovine savrimenijeg načina života nisu odvojili od velike ljubavi prema salašu.

Bunjevačka familija **Mandić**, **Antun** i **Terezija** sa svojom dicom žive na salašu u lemeškom ataru već više od po vika. Kažu tu će i ostat. Antun i Terezija su se vinčali prija 52 godine i s ponosom divane o svojoj dici: o dva sina **Balažu** i **Ivanu**, unučadima **Marijani, Silviji, Andrei** i **Antunu** ko i malom praunuku **Levinu**, koji sa roditeljima živi u Nimačkoj. Lipo je, kažu, biti i majka i dida a još lipše kad si pramajka i pradida. Rado se sićaje i mladosti i ljubavi koja ji je vodila i koja je, kako kažu, i dan-danas njeva životna vodilja kroz poštivanje i razumivanje.

Kad smo prija dvi godine sa svojom dicom proslavili polak vika zajedničkog života, Antun je tio da se ponovo vinčamo, da pravimo zlatno vinčanje. Lipo je to, kazla sam mu, al ja bi, eto, više volila da ispunimo ono naše! Eto, baš bi volila da napravimo križ ko što smo uvik divanili. Iđemo sve stariji, pa ni noge više ne služe! Pa da mislim oćul ja moć nediljom otić do crkve jel neću? Tušta puti smo divanili o križu, mislim da je sad vrime - divani Terezija.

Svoju želju su ispunili upravo za Malu Gospojinu, a nedilju dana posli na ovom bunjevačkom salašu okupila se familija Mandića, rodbina, prijatelji i komšije da zajedno s domaćinima proslave posvećenje križa. Blagoslov križa sa svetom misom na salašu naročito su uveličali svećenici iz Bačkog Brega, Svetozara Miletića i Telečke. Domaćin Antun je ponosno i dostojanstveno pratio ovaj sveti čin al Terezija nije mogla sakrit suze radosnice.

Cili svoj život su puno radili, od kako ujtru svane pa do mraka. A nedilja bi, ko i u većini bunjevački familija, bilo vrime za otić u crkvu i pomolit se za svoje najmilije, za snagu i zdravlje svoje familije, za litinu, za bašču i punu avliju i košaru...

Antun je brinio o njivama, o litini, o konjima dok su ji još držali, a Teruška, kako Antun najčešće zove svoju suprugu, vodi računa o kravama i mliku, o živini, guskama, paunima koje i danas drže, zecovima... Teruška je tako sa salaša uvik imala šta nosit na pecu i zadovoljna se vratit na salaš. Al nije se u to vrime njenog pijačarenja išlo bilo di.

U Somboru sam valda na peci bila svega četri-pet puta. Ja sam lipo spakovala sira, jaja, očupane živine pa na voz. Išli smo na pece u Sarajevo, Zagreb... i druga mista. Kad prodamo, a mi opet na voz, pa kući. Čini mi se, da je bilo mnogo lakše, valda zato što smo bili mlađi - prisića se davni virmena Terezija. Antun i Terezija su volili putovat i kada se nije išlo na pece. O raznim svecima i svetkovinama obalazili su razna sveta mista od Međugorja, Marije Bistrice, Ajmaša, madžarski vodica, pa sve do vodica u bližoj okolini Sombora i Subotice.

Znali smo da nećemo moć do vika tako - na voz, jel na autobus, pa zaputit se na sveta mista. A to smo najviše volili... zato smo i tili napravit jedan vaki križ pa da se lipo u miru pomolimo. I eto, fala Bogu, želja nam se ispunila. To je i moja Teruška najviše želila - kazo nam je domaćin. Antun je zdravo zadovoljan i srićan kako i sam kaže, iako su tu i nike godine, pa noge i nisu ko u mladosti. Al sad imadu svoj uzdanicu, svoju sigurnost, svoje misto mira, pouzdanja i spokoja – križ Mandića na Mandića salašu, kako je i popo nazvao i blagosiljo ovo misto. **R. P.**

Nova „Rič”

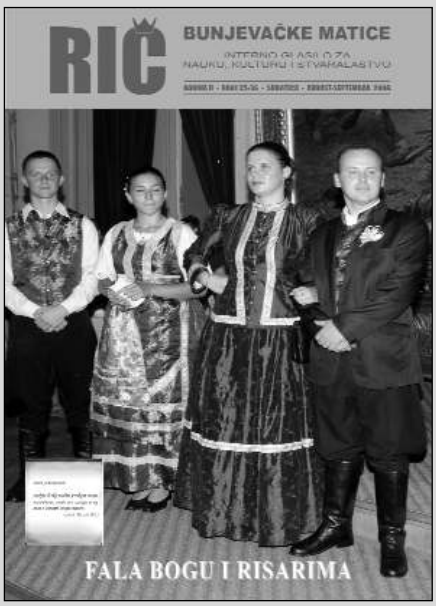
U ponediljak 5. oktobra izlazi novi broj RIČI Bunjevačke matice.

U ovom broju ćete nać: Visti iz Matice, tekst o Autohtonoj teoriji i poriklu Bunjevaca - autora Mije Manidića, kako je bilo na obadvi Dužijance u Subotici i Somboru i drugo.

List uređiva Mijo Mandić.

„RIČ Bunjevačke matice” se ne naplaćiva, a možte je dobit u prostorijama Bunjevačke matice od 8 - 15 sati.

Sve dodatne informacije možte dobit: 024/ 557 - 213

ANTUN BRACA POZDER IZ SOMBORA IZRAĐIVA JEDNOM RUKOM PRILIPE DUBOREZE I SKULPTURE

Umitnik koji stvara livom rukom

Nakon teške bolesti oporavak duše i tila vodio je kroz umitnost duboreza

Za umitnike ma koje fele, ljudi kažu kako su imali sriće i darivani su od Boga posebnim znanjima i vištinama... Pa još kad čovik na vrime pripozna taj svoj talenat na polak je puta do pravog umitničkog života. **Antun** je prvo dite od njih četvoro pa je i zato uz njegovo ime dodato ono **Braca**.

- Otac, baćo bio je trgovac, a od mame mislim da smo svi mi dica, pomalo naslidili te umitničke i kreativne crte. Eto, mama i danas sa 93 godine šlinga i uvik štogod novo, sestra Cecilija je poznati somborski spiker i novinar, mlađi brat Josip-Joca je slikar ko i mlađa sestra Marija - pripovida nam Antun.

Antun Braca Pozder je svoj naročiti umitnički talenat pripozno je tek nakon što se život neveselo poigrao s njegovim zdravljom. U svojim 50-tim godinama, kad je čovik još u svojoj punoj snagi, Antun Braca Pozder inače mašinski

inženjer po struki, doživljava težak moždani udar. Doktori nisu bili optimisti, Bracino zdravlje je bilo ozbiljno narušito. Slidila je duga rehabilitacija a potom i penzionisanje. Bolest je ostavila trajno potsićanje jel desna ruka ostala mu je trajno oduzeta a ni krećat se nije mogo bez pomoći štapa. Za čovika ko što je Braca nije bilo pridaje novim životnim momentima, iako je tribalo prije svega prihvatiti činjenicu da ništa više nije kao prije. Naučio je i pisat livom rukom, al ta liva ruka priuzela je mnogo više je upravo š njom postao je pravi umitnik duboreza.

- Nisam se prido životu, al nisam mogo zamislit život u kojem ništa ne radim i ne stvaram, pa sam prvo pokušo crtati al sam ositio da možem bolje izraziti svoja osićanja tek kada sam se latio alata i drveta. Kad smo bili dica volili smo se kartat čivuta, anjca, ramšle i to u kuruze jel čvrge, pa će baš ti motivi i sićanja iz ditinjstva bit prikazani na mojim novim radovima.

Stručnjaci i umitnici kažu da u likovnom izražavanju izrada duboreza i skulptura spada u red najteži i ova umitnost svakako iziskuje spretnost obadvi ruke. Al, dila Bracine live ruke govore da se i sa jednom rukom rađaje prilipa umitnička dila. Doduše, Antun je svoju oduzetu, desnu ruku iskoristio ko stolarsku stegu. Alati su, kaže, zdravo skupi, pa on koristi još uvik svoj prvi alat dobijen od prijatelja.

Član „Likovne grupe 76" posto je 1997. godine i s ovom grupom likovnjaka izlago je priko 40 puti, učestovao je do sad na 38 kolonija, pripravio je 8 samostalni izložbi, 9 puti izlago u Savezu amatera Vojvodine, dav put izlago u Savezu likovni amatera Srbije... Njegove radove vidili su mnogi - od Sombora, Bečeja, Apatina, Kule, Srimske Mitrovice, Bačke Palanke, Novog Sada, Zrenjanina, Čačka... Dobijo je i mnoge nagrade od koji se najviše ponosi i ističe nagradu-plaketu „IVAN VUČKOVIĆ" za nigovanje kulturne baštine na Republičkoj smotri likovni amatera u Kovinu lanjske godine.

Na Antunovim duborezima nalazimo motive i likove ljudi, životinja, cvića, salaša, narodni nošnji, ikona,... Najlipše se radi u drvetu lipe, oraja, zerdelije i hrasta, čulo se od umitnika. Svoje prve skulpture načinio je od orasovog drveta koje je raslo u njegovoj avliji.

Veliki broj Antunovi radova krasi domove i vitrine njegovi prijatelja. Za UG „Bunjevačko kolo" povodom Dužionice Antun Braca Pozder pripravio je izuzetan poklon – duborez u lipinom drvetu.

- Srićan sam što sam Bunjevac i što možem u ovim vrimenima tako da se izjašnjavam a ne ko u prošlim kad nas nije bilo ko nacionalnosti na papirima... Ovo je moj poklon za „Bunjevačko kolo" i sve Bunjevce, kojeg sam radio sa puno ljubavi i radosti - s ponosom je kazo Antun.

Novi radovi, novi duborezi već se pripravljadu, prvo u zamisli a onda priko alata i drveta zaživiće umitničko dilo.

14. SLAMARSKA KOLONIJA U SUBOTICI

„LUSA" ugostila Somborke

U organizaciji subotičke slamarske sekcije „LUSA", ove godine je po 14. put organizovana kolonija slamarstva. Od 26. pa do 29. avgusta u prostorijama Udruženja penzionera u Subotici, vredne slamarke su razmenjivale svoja umetnička iskustva i nova znanja.

Uvik se mož naučit štogod novo, pa makar se radilo i samo o nikom sitnom detalju u našem slamarenju, kazala nam je predsednica slamarske sekcije iz Sombora **Anica Vitman**. Najvažnije je, kako su se složile i domaćice a i gošće, da se druže i kroz ovu lipu narodnu umetnost svojstvenu Bunjevcima proširivaje i produbljivaje znanja, umića rada sa slamom a svakako i niguju lipi običaji naši matera i majki.

Tema ovogodišnje kolonije, „Salaš i život na salašu" virno će bit prikazana, ovaj put, na velikom broju minijatura. Lipe slamarske slike sa ove kolonije biće prikazane na „LUSINOJ" izložbi koja je planirana za misec decembar, kako kažu, taman prid božićne svece.

Članice subotičke „LUSE" potrudile su se da ko i uvik budu divne domaćice svojim gošćama iz Sombora, članicama slamarske sekcije UG „Bunjevačko kolo", koje su sa ove kolonije ponele puno utisaka. **R. P.**

SIĆANJE NA KADGODAŠNJE OBIČAJE

Poslovi do berbe kuruza

Cincokrt je obran, sirak posičen, otva u dolu pokošena i donešena na salaš. Mogle su se krave tirat na pašu u do. Čuvala su ji dica, jedni do podne, drugi posli podne, već kako su koji išili u škulu. To je bilo vrime sigre u dolu na travi i penjanje i žužanje na vrbama.

Mlatile su se crne šljive, one domaće, koji je bilo skoro na svakom salašu. Ko nije imo, kupio je, jel pekmez od crni šljiva se moro kuvat. To su bile slatke, mekane šljive a pekmez od nji je bio zdravo dobar i sladak, pa se nije moro šećerat.

Kuvo se u bakarnom kotlu napolju na katlanki otprilike četri sata dok se dobro ne zgusne. Mogo je dugo ostat a nije tribalo u njeg mećat ni konzervansa ni salicije. Tribalo ga je samo stalno mišat da ne zagori, pa su ga kuvale po dvi žene i redom mišale. Taj domaći pekmez imo je ukus i miris šljiva a dica su ga zdravo volila namazanog na kruv za malu užnu. Pekmeza se ilo i kad je kaki post. Peko se i kolač s pekmezom i kuvali gomboci i tašci. Šljive su se i duncovale a i sušile za zimu.

Gra se čupo i mlatio, a iz zemlje se vadio krumpir. Od onog što je bio zasičen jel oštećen žene su pravile štirku, koja se kadgod više hasnirala nek danas. Štirko se bili šling, navlake, muške košulje, sefirska, cicova i konafaska ruva. Tribalo je tušta štirke a ona se pravila ovako: krumpir se očisti pa istrenica i metne u kaki vajling i nalije vode da pokrije krumpir. Onda se rukom dobro ispere a štirka padne na dno. Krumpir se povadi, voda odlije a štirka metne na čist čaršap prostrt na astalu prid kućom da se suši. Kad se dobro osuši skupi se u kesu pa je štirke bilo cile godine. Sve su to bili poslovi koji su se morali poradit prija berbe kuruza.

Berba kuruza

Berba kuruza je bio jedan od najteži poslova jel su se kadgod kuruzi ručno brali a kuružna sikla i povezivala. U početku su se kuruzi brali s ljuskurom zajedno pa su ji tako donesivali na salaš. Istresali su ji na rpu a posli bi posidali oko nje i gulili. Kuruze su nosili u čardak. Vrimenom su počeli brat kuruze i ujedno gulit od ljuskure. Imali su šiljkove s kojima su na vrvu klipa zagulili ljuskuru i ogulili cio klip, lomili ga i bacali na rpice. Sadili su više feli kuruza pa i oni koji su imali zdravo jak čekljun koji je bilo teško polomit. Znali su pripušit na kolino da odlome čekljun od klipa. Bolile su ruke a ljuskura je zdravo grebala pa se koža ožuljala, otanjila, često do bola.. Za sičenje kuružne je tribalo dobro sičivo. Teško je bilo sić kuružnu ako je bila jaka, tiralo se po četri reda odjedared. Mećala se u snopove a uveče, kad se smrkne, vezala se u snopove i sadivala u klupe. Dani su bili kraći pa se moralo rano ustajat da se što prija kuruzi oberu a kuružna sklони s njive da mož počet orat pod žito. Radilo se po vlažnom i ladnom vrimenu. Još ako je bilo ujutru mraza ruke su zdravo zeble. Po kiši se nije radilo al čim stane izlazilo se na njivu. Bilo je loćkavo, mokra kuružna skvasila je ruvo beračima. I obuća i čorape su njim bile mokre.

A. V. K.

NAJVEĆI KIP GOSPE NA SVITU

Santovska gospa

Kad se kod Bačkog Brega priđe granica prema Madžarskoj nailazi se na poveliko, lipo uređeno selo Santovo. Već izdaleka Santovom dominiraju dva visoka tornja - jedno je crkva rimokatolički virnika a drugi je, na uzvišenju, toranj pravoslovne crkve. To je pokazatelj da tu živi bunjevačko-šokaški živalj i živalj pravoslavne viroispovisti

Razgraničenjom posli I svitskog rata, Santovo pa i mnoga druga sela i grad Baja, Trianonskim mirom pripali su Madžarskoj. Tisnim rodbinskim vezama mnogi su povezani sa stanovnicima Bačkog Briga, pa se i obalaze, a naročito posićivaje Vodicu. Vodica, Gospino svetište, na tom mistu sa svetim bunarom postoji još od 1830. god. U ataru na otprilike 900 metara od poslidnje kuće u selu je Vodica - na madžarskom - Viragoškert. Po pripovitkama mištana, niki čovik po imenu Joza Grbičin oro je svoju njivu kad su volovi poklekli u njivi di se ukazala Gospa. To je ispripovido svojima kod kuće i na to misto su malo po malo počeli dolazit i drugi iz njegovog sela. To misto je na kraj sela di se protežu njive u nedogled, a u obližnjem, malom šumarku je posvećen bunar di je u XIX viku napravita mala kapelica Vodice. U burnim godinama za madžarski narod, tačnije 1956., iz sela je očo za Ameriku Vee Šandor rođen daleke 1932. godine. U novoj zemlji Ameriki i državi Indijani čovik je steko lip imetak al stalno je mislio na svoje rodno selo Santovo i onaj tiji kutak u onom šumarku di žalosne vrbe do zemlje spuštaje grane i i di se plodne njive spajaje s horizontom. Mištani sela kažu da je po koji put dolazio iz Amerike i uvik positio i selo i Vodicu. Al svi su mištani bili zdravo iznenađeni kad su početkom 2008. primetili da se štogod radi oko njeve Vodice. Tek kasnije su čuli da će gospodin iz Amerike, u blizini bunara, postavit kip neviđene visine i lipote. Kip Gospe je visok 10,53 metera i postavit je na mermernom postolju, izgleda veličanstveno, a Gospa majčinskog pogleda zaogrnuta srebrenim plaštom ko da oće grlit ne samo mištane Santova i onu nepriglednu ravnicu, neg i čitav svit. Monumentalni kip Gospe izradio je budimpeštanski kipar Rigo Ištvan. Kažu da je izrada bogato plaćena. Pored kipa Gospe, u bilom mramoru urađen je oltar, na kojem služe misu na određene Gospine blagdane. Spomenik ogromni dimenzija, koji ne bi stao ni u najveću crkvu, diluje ohrabrujuće dok očekivate od Gospe da će vam uslišit svaku molitvu. Kako kažu mištani, bilo je ode puno izličenja, mnoge molbe su ispunjene. Vodica je još u XIX viku nikoliko puta obnavljana - 1877. i 1899. god., al zafaljujuć Šandorbačiju zasijala je u svoj svojoj veličini i lipoti 19. septembra 2008. Onda se oko Gospinog kipa našlo na molitvi priko 10.000 virnika iz čitave Madžarske.

Nuz jednu „Zdravo Mariju..", ni jedan kršćanin koji ulazi jel izlazi iz Madžarske, ne bi tribo propuštit ovo lipo misto. Triba se poklonit prid veličanstvenim kipom Gospe od Santova u Viragoškertu-Vodici.

R. Parčetić

SUBOTICA OBILUŽILA DAN GRADA

Nagrade i koncerti

Dan Grada Subotice 1. septembar, obilužen je od 28. avgusta do 6. septembra. Centralni događaj je bio svečana sidnica Skupštine Subotica na kojoj su dodiljene najznačajnije nagrade istaknutim pojedincima, zvanje Počasni građanin i priznanje Pro urbe. Prija uručenja gradonačelnik Saša Vučinić je kazo da je za razvoj grada potribno kontinuirano nigovanje međuetnički odnosa, al i da čvrsti partnerski odnosi s gradovima u okruženju pridstavljaje put za izlazak iz krize. Istako je da će grad odolit svim izazovima ako objedini sve ljude koji svom gradu žele napridak. Jene Maglai, pridsidnik Skupštine grada, je kazo da je grad bio rabar kad je prija 230 godina izborio status slobodnog kraljevskog grada, i da triba da bude rabar sad kad se susriće sa savrimenim izazovima. Vučinić i Maglai su uručili nagrade Počasni građanin estradnom umitniku Zvonku Bogdanu i književniku, istoričaru, leksikografu i piscu prof. dr Anti Sekuliću, a priznanja Pro urbe uručeni su pesnikinjii Mariji Šimoković, pozorišnom reditelju Andrašu Urbanu, bibliotekaru Miletu Tasiću, sportisti Milošu Glončaku i Karlu

Kopiloviću i Međunarodnom festivalu pozorišta za dicu. U okviru obilužavanja Dana Grada Subotičani su mogli da uživaje u više koncerata, a najviše publike je okupio Zvonko Bogdan i Bajaga. Za proslavu Grad je izdvojio 1,88 miliona dinara.

V. M.

PERE MILODANOVIĆ BIO JE NAJTRAŽENIJI FIJAKERISTA NA FESTIVALU BUNJEVAČKI ILA U BAJMOKU

Fijaker iz Zvonkove pisme

Fijaker je kupio još 1991. godine od Zvonka Bogdana, to je onaj kojeg je ovaj popularan pivač opivo u svojoj pismi „Fijaker stari". Prvo je stojo u Milodanovićevom restoranu-hotelu u Nimačkoj ko ukras, a sad je u Bajmoku i čeka prvu prliku da ga konji pronesu lakim kasom ko u pismi

Pere Milodanović, iz Bajmoka, bio je zdravo iznenađen kad su ga positioci na Festivalu bunjevački ila u Bajmoku počeli tražit da ji baš on voza sa svojim fijakerom, iako je bilo drugi slobodni. **Čekaje u redu baš mene, ne znam zašto**, kazo nam je iznenađen a opet nasmijan jel mu je cigurno bilo i drago. A Pere nije običan fijakerista, šta više nije ni fijakerista, a nije ni njegov fijaker

običan. On je onaj iz pisme Zvonka Bogdana „Fijaker stari".

Naš Pere, Bunjevac iz Bajmoka je tu rođen i odrasto, al se 1973. godine uputio na rad u Nimačku, di je i osto s familijom. Živi u Hantingenu, drugi put je oženjen, a iz dva braka ima četvoro odrasle dice. Penzija još nije tu, pa u Bajmok dolazi povrimeno, na odmor. Ovo je bio jedan od ti dolazaka u rodni Bajmok.

Tamo u Nimačkoj bavim se privatnim biznisom, imam svoj restoran, hotel i import-eksport firmu. Uvik sam volio konje, odrasto sam s konjima, a ovaj fijaker sam kupio 1991. godine od Zvonka Bogdana. To je onaj koji je opivo u svojoj pismi „Fijaker stari". Držo sam ga od 1991. - 2007. godine u mom restoranu, u hotelu, ko dekoraciju gori u holu. A onda sam ga skinio pošto sam prido restoran i hotel, neću više da radim, i dono sam ga ponovo u Bajmak. I sad kad dođem, ja se vozam na fijakeru. Nemam konje, al ima moj prijatelj, pa ji pozajmim. Ne ostanem dugo u Bajmaku nedilju-dvi, misec dana, i onda odem natrag.

Otkud Pere na Festivalu ila? Svi znadu za njegov fijaker, pa su ga organizatori pozvali da voza goste.

Zvali su me prija dva-tri dana, očeš moć, nema problema oću. I, eto, vozam goste, ne znam zašto baš mene traže.

Divaneć o budućnosti, Pere kaže da su mu dica sva zaposlena, niki u njegovom biznisu, a niki u drugim firmama, al je cigurno da će oni tamo i ostat. Al Pere planira povratak u njegov Bajmak.

Kad dobijem penziju onda bi se za stalno vratio, nabavio konje, timario ji i vozio fijaker.

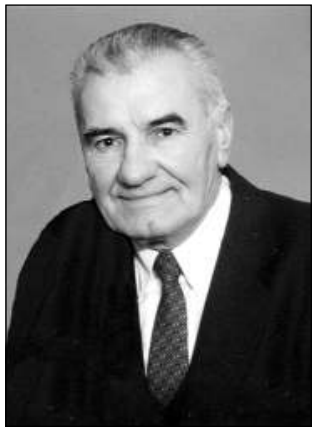
I dok ga slikamo, nuz njegov fijaker iz pisme, već čekadu drugi positioci da se vozaje. Ni za užnu, tarnu sa divenicom, koje su reduše pripravile za positioce festivala, nije imo kada.

B. E.

IN MEMORIAM

MARKO ŠARČEVIĆ

(1933- 2009)

Posli teške i kratke bolesti 23. septembra 2009. godine u 76. godini života umro je naš dragi prijatelj Marko Šarčević. Uvik se ponosio što je pripadnik bunjevačkog naroda, čak i vrimenima kad Bunjevci nisu bili priznati ni ko narod ni ko nacionalna manjina.

Poteko je s jednog žedničkog salaša, al je svatio da se mora škulovat. Živio je zdravo siromaški s još jednim bratom, sestrom i roditeljima - da njim često ni za kruv nije doticalo. Posli završene gimnazije zaposlio se, al je škulovanje nastavio i završio Pravni fakultet. Iz braka s ženom Anicom ima dvi ćeri, na koje je uvik bio ponosan.

Rano je osto udovac, pa se drugi put oženio s Eržikom, s kojom je bio u bračnoj zajednici 15 godina. Dok ga je služilo zdravlje aktivno je učestvovo u društvenom životu svoje varoši Subotice i u bunjevačkim institucijama. Marko Šarčević je bio jedan od osnivača Bunjevačke matice, te pridsidnik i podpridsidnik Odbora za pravna pitanja ko i Nadzornog odbora Matice.

Bio je dugogodišnji saradnik „Bunjevački novina", piso je seriju članaka o šorovima i salašima iz Žednika, Pavlovca, Male Bosne i Đurđina. Podatke za ove tekstove je strpljivo skupljo od čeljadi a mnoge je i sam znao. Želja mu je bila da ostane zapisano u novinama bar dio onog što je krasilo bunjevački narod i porodice ti ljudi. Iako mnogi od nji više nisu živi, oni su udarili temelje zemljoradničkog života, gazdašava al i propadanja seljaka u našim krajovima.

Marko Šarčević saranjen je u subotu 26. septembra na Kerskom groblju.

ANA KOPUNOVIĆ, MADŽARICA IZ BANATA, U SRIDNJOJ ŠKULI ČULA ZA BUNJEVCE, A DIPLOMIRALA JE NA BUNJEVAČKIM NARODNIM IGRAMA

Bunjevački koraci u malom prstu

Ana Kopunović je Madžarica iz Novog Bečeja, koja je u Subotici završila Pedagošku akademiju, i tu upoznala njezinog čovika **Janoša Kopunovića**. Imadu dvoje dice, desetogodišnju **Anamariju**, koju smo još ranije upoznali ko odličnog recitatora na bunjevačkim manifestacijama, i trinajstogodišnjeg sina **Dejana**. Već ko učiteljica, 2004. godine je završila Učiteljski fakultet u Somboru, di je diplomirala s radom na temu „Bunjevačke narodne igre u muzičkoj nastavi". Po profesiji je učiteljica, radi u OŠ „Jovan Jovanović Zmaj", di sad vodi četvrti razred i pridaje izborni predmet narodne tradicije, na čijim časovima, izmed ostalog, uči dicu bunjevačkim narodnim igrama.

S bunjevačkim jezikom sam se prvi put srela 1981. godine kad sam upoznala svog muža. Dotle nisam ni znala da postoji bunjevački jezik. Privukle su me fotografije koje je svekrva držala na zidu, odnosno nošnje u kojima su bili njena mama, tata, deda i drugi rođaci, neki u svečanim bunjevačkim nošnjama, a neki onim svakodnevnim. Posebno me interesovala kapica na glavi, koje žene nose, pa su mi rekli da se to posle udaje nosi na glavi i da je to znak da je ona udata. Tada smo još, tih osamdesetih godina, na ulici sretali bake u nošnjama, pa i sa po 15 podsuknji. Danas ih možemo videti samo na Dužijanci, il na nekoj drugoj svečanosti. Mislim da bi trebalo usmenim putem, ili preko predmeta narodne tradicije održavati neke veze sa prošlošću, naučiti decu. Zato sam izabrala taj predmnet pored računara i čuvara prirode (kao izbornih predmeta).

A onda je stiglo vrime za izbor teme diplomskog rada na Učiteljskom fakultetu. Umisto Ane izbor je napravila profesorica **Eva Balažević**, koja joj je pridložila da obradi bunjevačke narodne igre u nastavi muzičkog.

Tu temu pre mene niko nije radio, a profesorica je imala želju da bar jedan student, talentovan za muziku, obradi tu temu u njenoj profesorskoj karijeri. Prihvatila sam. Uzela sam u ruke nekoliko knjiga, jer do tog momenta nisam ništa znala o bunjevačkim igrama i pesmama. U svadbama sam uglavnom sedela pored muža, a on je igrao. U knjizi Stevana Tonkovića „Dragulji bunjevačke riznice" sam pronašla sve potrebne podatke. Tu sam obradila sva tradicionalna okupljanja Bunjevaca: od Božića do divana, kola, skupštine, prela, berbanski zabava, svatova, kraljica, dužijance... Zatim sam obradila i sve narodne nošnje: ženske, muške, svaki komad odeće i obuće, pa sam čak navela, na primer, koliko je risa trebalo odraditi da bi se kupio materijal za jednu žensku suknju, pa koliko se podsuknji nosilo... Detaljno sam obradila nekoliko najpozantijih narodnih igara, divojačko, tandrčak, momačko, korak po korak cele koreografije. Za pomoć sam zamolila Davora Dulića u „Bunjevačkom kolu", pa je dolazio u učionicu dva puta nedeljno da moji tadašnji učenici nauče bunjevačke igre, koje su ih odigrali na odbrani diplomskog rada. Sve sam ja to kući vežbala sama, a moji đaci su sad već osmi razred.

Ana je 23 svoja učenika četvrtog razreda vodila na diplomski ispit u bunjevačkim nošnjama. Kad su čuli muziku svi su se gurali na vrata da vide šta je to, pa su posli na hodniku studentima odigrali jednu igru. Dobila je desetku.

Tada sam dobro naučila da igram bunjevačke narodne igre, moja ćerka i sin su zajedno sa mnom učili korake, a mogu vam reći da sam i muža naučila kako se igra bunjevačko kolo, kako se radi iskvrcavanje. A moja ćerka je rekla na diplomskom ispitu: „Mama, ja hoću u ovakvoj haljini da igram"! Tada je imala samo tri i po godine. I kad je imala četiri godine počela je da uči folkor, ona i sin. Tamo su naučili da igraju bunjevačka kola, zbog kojih smo ih najviše i upisali.

Nažalost, ćer Anamarija i sin Dejan ne iđu više na folklor, ne zato što ne bi želili, već vrimenski ne stižu. Anamarija iđe u muzičku škulu, prvi razred klavira, a sin trenira rukomet. Obadvoje iđu u OŠ „Majšanski put".

Ona govori stihove na bunjevačkom jeziku na bunjevačkim manifestacijama. To njeno interesovanje za recitovanje bunjevački stihova započelo je sa poznanstvom sa **Marijom Horvat.**

Upoznale smo se u autobusu dok sam nosila u školu bunjevačke nošnje za učenike. Na promociji Marijine prve knjige govorila je njene stihove. Od malih nogu nastupa recituje, peva, igra i nema tremu – priča Ana za svoju taletovanu divojčicu, koju smo priko „Tandrčka" već upoznali.

Ana kaže da je jako zafalna profesorici što joj je dala ovu temu, jel je jako puno naučila. Posli tog bunjevačke igre toliko pozna da mož prinosit znanje na svoje učenike. Roditelji se ne bune što Ana na časovima narodni tradicija svoje učenike uči bunjevačkim igrama, iako med njim ima tušta nacija.

Prođe tu i koje srpsko ili banatsko kolo, ali ne uvežbavamo kao bunjevačke, koje su moj fah sada.

Anin dan je dug i naporan. Ustaje u pet sati ujutru da bi se spremila, popila kafu i stigla na autobus u polak sedam. Izmed završetka časova u škuli i autobusa za kuću ima deset minuti, jel mora ćer pratit u muzičku škulu. Porodica ima ritam ko one iz američki filmova, kuva se večera a ne užna, jel se onda svi okupe oko astala.

B. E.

BUNJEVAČKA ZDILA

Gumboci

U ovom broju „Bunjevački novina" pokazat ćemo vam kako se prave gumboci koji sigurnu spadaju med stara bunjevačka ila.

Pripravlja se više feli gumboca, mogu bit s kakim pekmezom, a dobri su i u čorbi, pa ko kake voli.

POTRIBNO JE:

– jedna kila krumpira
– po kile brašna
– jedno jaje
– malo soli
– crni šljiva el pekmez od crni šljiva
– dvi kašike masti
– 5 deka prezle
– 15 deka šećera

PRIPRAVLJANJE:

Očistit krumpir pa ga isickat na koturove i metnit da se kuva u slanoj vodi. Kad se skuva, izlije se voda pa se još vruć izgnjecka el ispasira. Kad se krumpir proladi umiša se brašno i jaje pa se zakuva mekano tisto.

Otkidaje se komadići, na dlanu se rastanje, pa se metne iskalana šljiva el na vr kašike pekmeza. Tisto se sklopi i zaokruži u gumboc. Tako napravljeni gumboci slože se na astal na čistu salvetu. Malo posoljena voda se metne na šporelj da provre, pa se u nju spuštaje gumboci. Kad gumboci dođu gori skuvani su.

Mast se metne na šporelj da se zagrije pa se u nju istresu mrvice, promiša se i doda šećer. Skuvani gumboci se procide od vode, metnu se u zdilu i pospu se mrvicama.

Kad su gumboci gotovi možte počet s užnom. Nazdravlje vam bilo!

Sveci koji se spominjemo

Uzvišenje svetog križa slavili smo 14. septembra a to je onaj sveti i slavni križ kojeg je Isus Krist nosio i bio na njeg razapet.

Posli smrti Isusove križ je posvećen i samo se po njem možemo spasit od grija. Jel, Isus je umro za naše grije, da mi možemo imat život vični. Isusov križ je bio drven, ko i svi drugi križovi u kadgodašnje vrime. Posli su pravljeni kameni i od finog mermera, gvozdeni, bakarni. Križ ima isprid svake crkve, al i u crkvi, na oltaru. Naši su prici napravili tušta križova, nuz put, kod salaša, kod svoji njiva i na raskršćima. Svaki naš salaš i kuća imali su u sobi, u pročelju na zidu propeće.

Cure su nosile križ na zlatnim lančićima oko vrata, a i prstenova je bilo s malim križićima. Po varošima i selima ima kalvarija napravljen „put križa" od četrnajst stajališta. I naš život je jedan put križa koji nosimo kroz život, al svaki od nas osića težinu samo svojeg križa, pa nam se čini da je on najteži, a kad nam je zdravo teško kažemo: „Mučim se ko Isus na križu." Isusov križ s propećom je bila velika svetinja. Momak i divojaka, kad su se vinčavali u crkvi držali su dva prsta na propeću, i tako obećali jedno drugom virnost dok ji smrt ne rastavi. Kad

se prolazilo nuz križ kazalo se: „Klanjam ti se Kriste i blagosivam te jel si po svojem svetom križu sav svit otkupio!" Mi se svojeg križa ne možemo odreć, a isto tako ne možemo se odreć ni sami sebe.

O križovima ima kojekaki legenda koje su napisane. Jedan se čovik šalio kaki je njegov križ zdravo težak, pa ga više ne mož nosit, i onda je tio da sam sebi oduzme život i tako se oslobodi križa. Već je digo ruku na se, kad odjedared vidi anđela prid njim koji mu kaže: „Nemoj sam sebe ubit ko Juda, već evo ti promini križ." Čovik pogleda i vidi silne križove na stotine svake veličine i anđela koji mu kaže: „Sad izaberi jedan koji oćeš i biće tvoj." Čovik uzme jedan osridnji koji mu se učini zdravo težak, onda ga ostavi pa uzme drugi malo manji, al mu je i taj bio zdravo težak. Posli je uzimo i veće i manje križove, al mu se svi činili još teži od njegovog. Naposlitku je kazo: „Nek budne kako je bilo i do sad" - pa uzme svoj križ i ode zadovoljan kući.

Kad se virnik saranjiva više glave se metne križ koji nas sića da smo s križom živili i da ćemo po križu bit spaseni.

Spominjemo se još i Mateja apostola i evanđelista, a 29. slavimo Mihovila, Gabrijela i Rafaela arkanđela. Oktobra 4. je sveti Franjo Asiški , koji se odreko ovozemaljskog bogatstva da bi imo blago na nebu, a 12. je svetac novijeg vrimena Maksimilijan Kolbe, koji je umro da spasi drugog čovika.

A. V. K.

KUD „ALEKSANDROVO” PO TREĆI PUT NAPRAVIO „PREZENTACIJU BUNJEVAČKE NOŠNJE KROZ ISTORIJU”

I nošnja divani o istoriji

Jedna lipa manifestacija KUD „Aleksandrovo” dobija sve više pofala. Rič je o trećoj po redu „Prezentaciji bunjevačke nošnje kroz istoriju” koju su pripremili članovi ovog šandorskog društva kad su na bini MKC „Nepker” 12. septembra zablistale raskošne nošnje od svile, bilog šlinga, lana, štofa... Voditelj programa je čito tekst o nošnjama, koliko se duboko u istoriji zna da su izgledale, pa sve do današanjeg dana kako su očuvane.

Prezentacija je započela pozdravljanjom istaknuti gostivi, prija svega **Ivana Bačlije**, isprid Pokrajinskog sekretarijata za upravu, propise i nacionalne manjine, **Jene Maglaija**, pridsidnika Skupštine Subotice, **Branka Franciškovića**, potpridsidnika Skupštine Subotice, ko i pridstavnike Bunjevačke matice, BKC Subotica, BKC Bajmok i BNS-a.

Jene Maglai je zatim zafalio na pozivu, pofalio iz godine u godinu sve kvalitetnije manifestacije Bunjevaca u našoj sridini, i da je to način na koji se održava nacionalni identitet ove nacionalne manjine. Kratko, positiocima se obratio i Ivan Bačlija i kazo da će Sekretarijat finansirat ovu jedinstvenu manifestaciju.

Klara Takač, koja se već 33 godine, od kad postoji KUD „Aleksandrovo”, brine o narodnim nošnjama, kaže da su ode prikazali jedan manji dio njevog velikog fundusa muške, ženske i dičije odiće i obuće.

Većina nošnji je vlasništvo KUD „Aleksandrovo”, a ima i pozajmljeni. Med prikazanim ima nikoliko nošnji stari priko sto godina. Dobili smo ji od čeljadi, kad njim kogod umre pa ne znadu šta s odilama da rade, i onda sam ji ja konzervirala (bila su raspadu). Posebno smo ove godine istakli „kraljice”, nošnju su nosila dica, pa su i pivala jednu šaljivu psimu. Kažu da je to najstariji bunjevačke običaj, star priko iljadu godina. Prikazali smo i vinčanicu, onaku kake su se nosile prija bili vinčanica. Ovu od svile sa zlatnom šarom smo pozajmili. To je sadašnji materijal, al kadgodašnji kroj. Vinac je jedno 120 godina star, to smo išli na tavan kod jedne žene skidat. Napravljen je od voska. I opaklija je stara priko sto godina.

Najlipše nošnje su napravljene od lion svile, atlas svile i bečke svile, pa od kumaše, jednobojne, sa cvatovima, i vezene zlatom i bilog platna šlingovane.

Ne znam koliko nošnjij imamo, al računajte da imamo 16 spletova po 8 pari najmanje. Bunjevački imamo 12 starovnski sukanja, 12 starovinski lion svila, 12 šlingovani pari stari od 100 do 120 godina. Kupovali smo i dobijali, svila, sefira, paja, dosta košulja smo dobili, od jedne žene smo dobili košulju 130-140 godina staru, svu od zlata. Puno tog sam popravljala, pa i konzervirala. To je bio slučaj sa lionskim svilama, jako su se proridile, a sad su ko nove, trajaće još 200 godina. Bile su ko paučina. Kad smo ji dobili vlasnici su kazali da će ji bacit. Ta di ćete bacit, dajte nama!

Manekeni su bili članovi KUD „Aleksandrovo”. Sve je na njima bilo čisto i ispeglano. O tom se brinila, ko i uvik, Klara i njezina ćer **Vesna**. To triba znat i pazit, pa niko drugi ne smi taj poso radit. Klara je zdravo ponosna na taj rad, kaže da nikad nije dobijala novce za to, al ga sa srcom radi.

Sve su mi nošnje lipe i vridne, al kad nas zovu na nike smotre i takmičenja uvik nam kažu da dođemo s bunjevačkim igrama i nošnjama, posebno s bilim šlingom. To niko nema. Onda kad se pojavimo s 12 pari na bini, pod reflektorima, to ko bili labudovi da su. Posebno Beograđani jako cine bunjevačku bilu nošnju – kazla je Klara Takač.

Bartul Vojnić Hajduk, pridsidnik ovog društva, kaže da imadu oko sto članova, da postoje 33 godine i da je zadovoljan positom na prezentaciji. U sali je bilo samo malo prazni mista.

Sa ovim smo krenili prija tri godine, kad smo postali institucija bunjevačke nacionalne manjine. Pošto su poznatije običaje već drugi obilužavali, mi smo razgovarajuć u društvu došli na to da napravimo prezentaciju nošnji kroz istoriju. Imamo dosta nošnje, i uz malu pomoć uspili smo da organizujemo prezentaciju. Nas muči jedna druga nevolja, nemamo novaca. Na primer, mi smo sutra sa ovim programom tribali ić u Sombor, al nemamo para za privoz. Gost iz Pokrajine je danas kazo da ćemo dobiti sridstva. Kako bude priliv novaca, tako ćemo i raditi. Ove godine su gosti u programu tribali bit i Mađari, iz Baje, s 10-15 bunjevački nošnji, no, nismo mogli platit trošak za ranu i spavanje. Šteta, mogli su prikazat svoje nošnje iz Baje – kazo je sa žaljenjom Bartul Vojnić Hajduk.

B. E.

I nošnja divani o istoriji

FESTIVAL BUNJEVAČKI NACIONALNI ILA OTVOREN PRID MNOGOBROJNIM

Na astalu kadgodašnja rana

Vrilo subotnje prijapodne u avliji KUD „Jedinstva-Ađšeg" još su više zagrijali šporelji na loženje di se kuvala rana, i ona što se takmičila za nagrade, i ona druga. Jel, tog dana, 29. avgusta, Bunjevački kulturni centar Bajmok je po četvrti put priredio Festival bunjevački nacionalni ila, ovog puta ko manifestaciju „Dani bunjevačke kulture 2009, Bajmok". Na ulazu su čekali fijakeri za vozanje i dobrodošlica domaćina uz mlade u bunjevačkoj narodnoj nošnji, al tu je bila i muzika tamburaškog orkestra „Boemi".

Na štandovima je bilo tušta ila, kažu da se nije moglo nastačit fanaka i palačinte koji su se prodavali, a da se ovogodišnja tarana s divenicom sva pojila, oko 440 porcija, koja je postala i simbol ovog festivala. U velikim laboškama opet je kuvala ista ekipa iz Tavankuta, i ne samo kuvala, neg je prija tog i napravila taranu. Takmičile su se razne čorbe, tista, od listića do pogača, pa parikaši, meso, sosovi do svadbarskog kupusa koji nije bunjevačko ilo.

Med gostima na otvaranju festivala bili su gradonačelnik **Saša Vučinić**, pridsidnik Skupštine Subotica **Jene Maglai**, pomoćnik ministra za prosvitu **Zoran Kostić, Branko Franciškoviđ**, pomoćnik pridsidnika skupštine grada i pridsidnik Bunjevačke stranke Vojvodine, **Slobodan Vojinoviđ**, pridsidnik Regionalne privredne komore **Ivan Sedlak**, pridsidnik Bunjevačke matice, sa saradnicima, i drugi. BKC Tavankut je priredio folklorni program, KUD „Aleksandrovo" zanimljivu modnu reviju

GOSTIMA, UZ MUZIKU I NARODNE IGRE

bunjevački nošnji, a u gostima su bili pridstavnici BKC Subotica, UG „Bunjevačko kolo", iz Sombora, „Bunjevačka grana", iz Čonoplje, „Zlatna grana" iz Baje (Mađarska), gosti iz Srimski Karlovaca, pridstavnici Balkanološkog instituta iz Beograda i Evropske akademije za podršku razvoju kulture u Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi.

Branko Pokornić, pridsidnik Organizacionog odbora Festivala, otvarajuć ovu četvrtu manifestaciju, izmed ostalog je kazo:

Ode smo četvrti put u organizaciji Bunjevačkog kulturnog centra, koji kroz pripremu stari ila, izvučeni iz zaboravljenog vrimena, želi da pokaže na čemu je naš narod opsto.

Gostima se obratio i Zoran Kostić, pomoćnik ministra prosvite, zatim gradonačelnik Saša Vučinić imao je samo riči fale za festival, pa je, izmed ostalog, kazo:

Presretni smo što imamo tako iskrene ljude poput ovih koji rade u BKC Bajmok, koji su osmislili ovu priredbu i ubedili i druge da je to dobar događaj. Čuvanje nasleđa iz prošlosti nema svrhu da nas zadrži u toj prošlosti, nego da svaku viziju utemelji u toj prošlosti.

Gostima na otvaranju obratio se i Jene Maglai, rođeni Bajmočanin.

Od prve godine sam prisutan na ovom festivalu i mislim da je ovo jedna od najlepših manifestacija Bajmoka, koja je izrasla i znači nešto, ne samo u lokalnim okvirima, nego i u regiji, pa i na međunarodnom planu.

NAGRADE

Nagrada za najstarije ilo, prema ocini žirija, dobilo je Udruženje žena Tavankut (kukuruzni gomboci na čorbu i kukuruzni uštipci), za najautetničnije ilo nagrađen je UG „Bunjevačko kolo", iz Sombora (nediljna užna), za najangažovaniji štand nagrađen je Aktiv žena Subotica (večera za Badnje veče), ko najmlađa reduša nagrađena je Danijela Kumir (1993. godište), najlipši kolač napravila je Ana Kopilović, a najlipše aranžiran bunjevački astal imala je Marija Bošnjak, iz Male Bosne, dok je BKC Tavankut (paprikaš) je nagrađen za najkuvara.

Na kraju triba kazat da je ko i raniji godina izašo bilten sa prošlogodišnjim receptima za tradicionalna bunejvačka ila. Uz svaki recept stoji slika kako to ilo izgleda. Bilten je u boji, na festivalu se prodavo.

V. M.

BUNJEVAČKO KOLO U SRIMSKIM KARLOVCIMA

Cila Vojvodina na Karlovačkom trgu

Trg u Srimskim Karlovcima pokrilo je 16 lipo opraviti štandovapaviljona, na kojima su se pridstavile brojne nacionalne zajednice i udruženja. Bogatstvo bunjevačke nošnje i ruva u najlipšem svitlu prikazali su mladi članovi UG „Bunjevačko kolo"

Upristonici vojvođanske kulture i prosvetiteljsva, u prilipim Srimskim Karlovcima, 12. septembra je održan Festival nacionalnog kolača. Organizator ovog prvog festivala nacionalnog kolača je Nimačko udruženja za dobrosusidske odnose KARLOVICA (Karlowitz).

Trg u Srimskim Karlovcima pokrilo je 16 lipo opraviti štandovapaviljona, na kojima su se pridstavile brojne nacionalne zajednice i udruženja. Lipotu i bogatstvo ko dio nacionalne kulture prikazali pripadnici slovačke, romske, hrvatske, makedonske, bugarske, nimačke, madžarske i svakako bunjevačke nacionalne zajednice.

UG „Bunjevačko kolo" iz Sombora prikazalo je lipotu i raskoš bunjevačke kulture i običaja kroz postavku na svom paviljonu. Na mistu nacionalnog kolača kod Bunjevačkog kola bio je svečani pleteni kolač ko i gibanica s makom i orasima. O besprikornom dekoru štanda naročito su vodile računa članice slamarske sekcije UG „Bunjevačko kolo", koje su svojim rukotvorinama prikazale tradicionalnu narodnu umitnost slamarenja svojstvenu samo Bunjevcima. Naročito lip utisak na sve posetioce i organizatore ostavile su upravo slike i predmeti od slame, koji su svojom lipotom još jednom dokazali veličinu i majstoriju slamarski umitnica. Bunjevački paviljon je bio dodatno ukrašen i bilim vezom, još jednom majstorijom s kojom se ponose Bunjevke.

Svečani defile prikazao je sve učesnike ovogodišnjeg festivala, med kojima se pridstavila još jedna bunjevačka institucija BKC iz Tavankuta. Karlovačkim trgom orile su pisme svi nacionali zajednica prisutni na ovom prvom Festivalu nacionalnog kolača. Bogatstvo bunjevačke nošnje i ruva u najlipšem svitlu prikazali su mladi članovi UG „Bunjevačko kolo". Zvucima tamburice i nuz taktove Bunjevačkog i momačkog kola prodefilovali su Karlovačkim trgom momci i cure, malo zastali, pa onda zaigrali, zadrćala srca, zašuškala svila... „A tambura tako lipo svira, ko da note par slavuja bira...".

Tako su se pridstavili Bunjevci na prvom festivalu nacionalnog kolača na zadovoljstvo svoji pridstavnika, organizatora a sa ponosom ističu i mnogobrojni positilaca koji su imali zadovoljstvo provest septembarsku subotu na Karlovačkom trgu. **R. P.**

DR ALEKSANDAR RAIČ: PODILE MED BUNJEVCIMA I PITANJE BUDUĆNOSTI

Uvod u bunjevačko pitanje

Bunjevci – mali autohtoni ugroženi narod?

Savrimene Bunjevce triba posmatrat ko izdanak malog naroda, koji je, na tlu Bajskog trokuta tokom 17. i 18. vika razvio svoj autohtoni etničko-kulturni identitet, i tokom poslidnja dva vika, i pored nepovoljni društveno-istorijski okolnosti i svoji sopstveni unutrašnji protivričnosti, sačuvo svoj status, koji savrimeni istraživači obuhvaćaje pojmom „mali ugroženi naroda brez države". Termin „mali narodi" iskovo je češki pisac Milan Kundera da bi označio zajednice koje nemaje „osićanje vičite prošlosti i budućnosti". Prema Urielu Abulofu, „mali narodi" su etničke zajednice koje karakteriše trajna i duboko ukorenjena neizvisnost u pogledu njeve sopstvene egzistencije. U današnje vrime, „mali narodi" sumnjaje u validnost svog u prošlosti izgrađenog etničkog identiteta i u ostvarljivost svoje nacionalne samouprave (national polity) u budućnosti." (Abulof, Uriel (2009), „Small Peoples": The Existential Uncertainty of Ethnonational Communities, International Studies Quarterly, Volume 53, Number 1, March 2009 , pp. 227-248(22)).

Prema Lauri Vahtre i Jüri Viikberg-u (1991), The Red Book of the Peoples of the Russian Empire, (Crvena knjiga naroda Ruskog carstva) (vidit URL: http://www.eki.ee/books/ redbook/foreword.shtml).

Kriterijumi za identifikovanje mali autohtoni ugroženi naroda su:

– još nisu iščezli;

– njevo glavno područje naseljenosti je na teritoriji jedne države (koju je izgradio drugi narod, a njevi dilovi mogu bit podiljeni na više administrativni područja - država);

– čiji broj je ispod 30 iljada;

– od koji manje od 70% govori svoj maternji jezik;

– koji čine manjinu na svojoj zavičajnoj teritoriji;

– čija naseljenost je rasijana prija nego kompaktna;

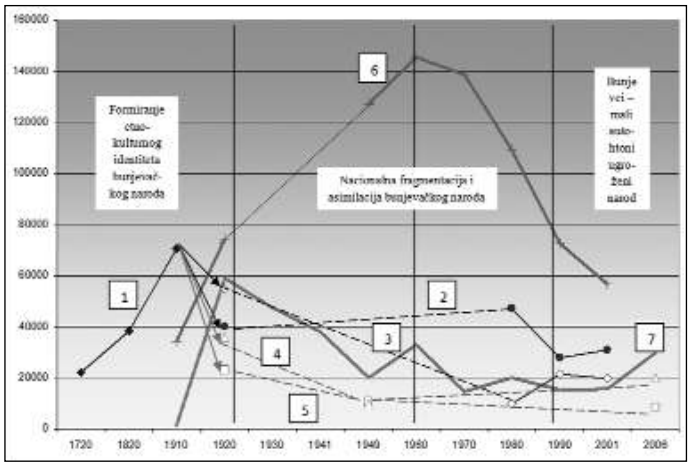
– koji nemaje škule, literaturu el medije na svom svakodnevnom (vernacular) govoru.

Priminimo ove kriterijume na rezultate analize podataka o Bunjevcima saopštene u prithodnim odiljcima ovog ogleda.

a) Bunjevci nisu iščezli ali je njev istorijski razvojni proces zavaćen ugrožavajućom depopulacijom, prvenstveno nominalnom (asimilacija), al i realnom „bilom kugom" karakterističnom za podneblje sridnje i jugoistočne Evrope.

Slikovito pridstavljen, demografski proces bački Bunjevaca, posmatran počev od formiranja njevog etno-kulturnog identiteta ko posebnog naroda u Južnoj Ugarskoj početkom 18. vika, pokaziva generalni dugoročni trend brzog povećanja stanovništva (Grafikon 2, oznaka 1). Posli dvovikovnog demografskog uspona u okviru Austrijske monarhije (druga polovina 18. i prva polovina 19. vika čine „zlatno dobo" prosperiteta bački Bunjevaca), dospivši nakon Prvog svitskog rata u dvi novostvorene države – Madžarsku i Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca/Jugoslaviju, bunjevački narod se našo u žrvnju procesa izgradnje država usridsređeni na formiranje sopstveni nacija (procesa političkog strukturisanja „nacije-države" - od formiranja državnog centra, priko izgrađivanja sistema lojalnosti i solidarnosti, uključujući formiranje nacije, do unutrašnje političke strukturacije, vidit: Stefano Bartolini (2006), A Comparative Political Approach to the EU Formation, URL: http://www.arena.uio.no/publications/working-papers2006/papers/wp06_04.pdf), koji su rezultirali njegovom fragmentacijom, asimilacijom i, slidstveno, početkom demografskog nestajanja.

Grafikon 2 - Demografija i etape razvoja Bunjevaca-Šokaca/Hrvata u Austro-Ugarskoj, Madžarskoj i Vojvodini

Grafikon 2. pokaziva da se dio bunjevačkog naroda s očuvanim etničkim identitetom – Bunjevci s područja Bajskog trokuta u Madžarskoj i Srbiji-Vojvodini – smanjio od ukupno 70.545 osoba iz 1910. godine na 28.266 osoba u 2002. godini el za 42.279 osoba (smanjenje za 60%). Obuvaćajući takođe Bunjevce iz Peštanske varmeđe 1920. godine (3.916 osoba) smanjenje dostiže 53.086 osoba (65,3%). Pri tom zapaža se da svi fragmenti bunjevačkog naroda, uključujući njegove dilove koji su evoluirali usvajajući elemente hrvatskog nacionalnog identiteta, u obadvi države trpe dugoročnu tendenciju depopulacije, demografskog iščezavanja.

Taj proces se, posli 1918. godine, odvijo podjednako burno i u Vojvodini i u Madžarskoj.

Zajednica nacionalno izjašnjeni Hrvata bunjevačkog etničkog porikla u Vojvodini (Grafikon 2, oznaka 2), do 2002. godine brojno se smanjivala (s 40.000 u 1920. na 30.718 u 2002. godini) po prosičnoj godišnjoj stopi od 0,29%. (Broj od 40.000 Hrvata, koji su se u Austro-Ugarskoj izjašnjavali ko Madžari, priuzet od Đurić, Ćurčić, Kicošev-a, vidit URL: http://www.rastko.rs/istorija/srbi-balkan/djuric-curcic-kicosev-vojvodina.html). U isto vrime, populacija nacionalno neizjašnjeni Bunjevaca u Vojvodini (oznaka 3 na Grafikonu 2) smanjena je s 54.508 osoba u 1920. godini na 19.766 osoba u 2002. godini (smanjenje za 44.742, opadanje po prosičnoj godišnjoj stopi od 0,8%).

Brojno povećanje bunjevački Hrvata i smanjivanje Bunjevaca na popisima stanovništva su protivrečna demografska kretanja koja izražavaje, prvo, nominalnu kategorizaciju Bunjevaca ko Hrvata u periodu od 1945. do 1980. godine, a potom, obnovu etniciteta Bunjevaca omogućavanjem njevog izjašnjavanja ko Bunjevaca na popisima stanovništva počev od 1990. godine.

Ukupna populacija vojvođanski Hrvata – oznaka 6 na Grafikonu 2

- (prema nominalnoj kategorizaciji u popisima stanovništva do 1990. godine, u ovaj zbirni podatak uključeni su Bunjevci, bunjevački Hrvati, Šokci i ostali Hrvati), smanjivala se posli svoje kulminacije 1960. godine sa 145.341 osobe na 56.564 osobe u 2002. godini, pri čemu je udio bunjevački Hrvata u ovoj populaciji porasto od 43,29% u 1980. na 54,32% u 2002. godini. Stopa depopulacije hrvatske nacionalne zajednice u Vojvodini, izmed 1920. i 2002. godine dostiže prosično godišnje 0,63%. Posli 1960. godine, do 2002. godine ova stopa dostiže skoro 1% godišnje (0,97%), što znači da hrvatska nacionalna zajednica u Vojvodini sve više zavisi od demografskog potencijala bunjevačkih Hrvata, u čemu se mož tražit jedan od uzroka senzitivnosti aktivista hrvatskih stranaka u Vojvodini, i bunjevačko-hrvatske dijaspore u Hrvatskoj, na težnje bačkih Bunjevaca da obnove svoj status posebne etničko-nacionalne skupine.

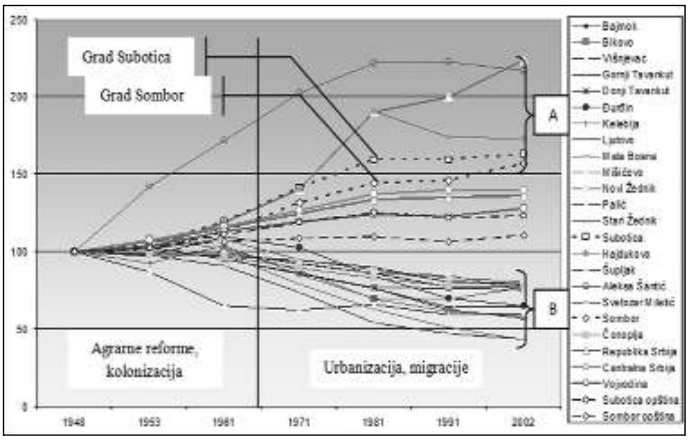
Populacija Bunjevaca i Šokaca u Madžarskoj (još uvik nepriznata nacionalna manjina, oznaka 5 na Grafikonu 2) se smanjila od 1930. sa 23.228 osoba na 8.500 osoba u 2006. godini (opadanje po prosičnoj godišnjoj stopi od 0,85%) a populacija Madžarski bunjevački Hrvata (dio priznate hrvatske nacionalne manjine, oznaka 4 na Grafikonu 2) smanjena je s 36.864 osobe u 1930. na 19.731 osobu u 2006. godini (opadanje po prosičnoj godišnjoj stopi od 0,62%). Stopa depopulacije hrvatske nacionalne zajednice u Madžarskoj od 1920. do 2002. godine (obuvaća nepriznate Bunjevce i populaciju bunjevački i ostali Hrvata priznati od Madžarske države ko nacionalne manjine, oznaka 7 na Grafikonu 2) dostiže 0,72% prosično godišnje.

Proces nestajanja bunjevačkog naroda, u njegovom tradicionalnom zavičaju i prirodnom-ruralnom okruženju, postaje očigledan na osnovu analize dugoročni trendova rasta stanovništva dvadeset vojvođanski bunjevački naselja siverne Bačke koju omogućava Grafikon 3.

Podaci s grafikona izdvajaje dva opštinska gradska centra, Suboticu i Sombor, ko razvojne generatore bunjevačkog naroda u Vojvodini. Od ukupnog broja Bunjevaca u 2002. godini u dvadeset posmatrani naselja siverne Bačke (18894) skoro tri četvrtine (73,82%) bilo je nastanjeno u spomenuta dva grada i tri manja naselja (oznaka A na Grafikonu 3) a od ukupno 20.683 bunjevačkih Hrvata 71,12% nastanjeno je u istim naseljima. U ostali petnajst naselja (oznaka B na Grafikonu 3), zavaćeni depopulacijom, stanovalo je 2002. godine 4.933 (26,17%) Bunjevaca i 5.974 (28,88%) bunjevački Hrvata. U ovoj drugoj grupi naselja B, tokom poslidnji polak vika (izmed 1948. i 2002. godine) stanovništvo je opalo na 67,33% njegovog broja u 1948. godini (sa 51.770 na 34.857 osoba el smanjenje za 16.913 osoba). Ovaj proces došo je do ispoljavanja posli 1961. godine a naglašeno ubrzanje dobio je izmed 1971. i 1981. godine. Ukoliko se ova depopulacija nastavi istim tempom, oko 2050. godine pad stanovništva ovi naselja mož dostignit 45% a do kraja 21. vika 30% pomenutog nivoa stanovništva iz 1948. godine. Ovo su nesumnjivi signali nestajanja bunjevačkog naroda u njegovim tradicionalnim ruralnim životnim okruženjima.

Jel mož porast bunjevačkog naroda (Bunjevaca i bunjevački Hrvata) u naseljima grupe A nadoknadit opadanje populacije ovog naroda u grupi B naselja? U naseljima iz grupe A ponderisani indeks porasta stanovništva bunjevačkog porikla u periodu 1948-2002. godine dostigo je 163,88 (povećanje stanovništva za 63,88%). Račun pokaziva da je u navedenom periodu od 54 godine porast stanovništva u grupi naselja A iznosio ukupno 65.723 osobe u čemu 15.660 pripadnika bunjevačkog naroda (23,83% prema nacionalnoj strukturi stanovništva op-

Grafikon 3 - Dugoročni trendovi rasta stanovništva dvadeset bunjevački naselja u Vojvodini, 1948-2002.

ština Subotica i Sombor iz 1981. godine) a smanjenje stanovništva u grupi naselja B iznosilo 16.913 osobe, što pokaziva da rast gradskog dila bunjevačkog naroda ne uspiva kompenzirat opadanje seoskog dila ovog naroda (smanjenje seoskog nadmašuje porast gradskog stanovništva za 1.253 osobe el za 8%).

Prithodne računice povrđivaje da je bunjevački narod – mali narod koji nije iščezo al čiji je razvoj, pa i opstanak, nesumnjivo ugrožen u doglednoj budućnosti.

b) Glavno područje nastanjenosti bunjevačkog naroda – Bajski trokut - je na teritoriji bivše Austro-Ugarske, koje je, nakon 1918. godine, podiljeno na dva državna administrativna područja – Madžarsku i Jugoslaviju-Srbiju. Madžarskoj je dodiljeni dio ovog područja (s 33% populacije bunjevačkog naroda u 1920. godini) podiljen je na dvi varmeđe (Bač-Kiškunsku i Peštansku) a u savremenoj Srbiji-AP Vojvodini (sa 67% populacije bunjevačkog naroda u 1920. godini), na dva administrativna okruga (Siverno-bački i Zapadno-bački) i dvi opštine (Subotica i Sombor). Stanovništvo na područjima zapadnog Balkana, koja čine prapostojbinu Bunjevaca (Bosna, Hercegovina, Dalmacija), nije razvilo bunjevački identitet ko poseban narod, neg je evoluiralo u hrvatsku naciju, tako da se bački Bunjevci mogu smatrat narodom koji je autohtono razvio svoj etničko-kulturni identitet u društveno-istorijskom i geografskom ambijentu Bajskog trokuta (uključujući sivernija naselja do Pešte) ko svog zavičaja.

c) Sadašnji broj Bunjevaca je ispod 30 iljada - on je nominalno 2002. godine dostigo 19.766 osoba u Vojvodini i 8,5 iljada osoba u Madžarskoj. Dio pripadnika bunjevačkog naroda u periodu izmed 1945. i 1990. godine izjašnjavo se ko Jugosloven el se nacionalno nije izjašnjavo, odnosno, ostajo je neopridiljen. Jel su ove kategorije nacionalnog izjašnjavanja, odnosno, neizjašnjavanja, potencijalni izvor nominalnog povećavanja dvi kategorije bunjevačkog naroda? Sudeći na osnovu analize korelacija (Pearsonovi r-koeficijenti), u sridinama s naglašenijim udilom Bunjevaca (r=0,478 uz p=0,032) odnosno bunjevački Hrvata (r=0,475 uz p=0,034) izjašnjavanje stanovništva ko Jugoslovena (korelacije za neizjašnjavanje odnosno neopridiljenost kod obadvi kategorije bunjevačkog naroda nije statistički značajno p>0,05) podjednako je izraženo (sridnjeg intenziteta). Priminom analize parcijalne korelacije, mož se konstatovat da je uzajamni uticaj dvi komponente bunjevačkog naroda na izjašnjavanje ko Jugoslovena odnosno na neizjašnjavanje el neopridiljenost, neznatan (koeficijenti parcijalne korelacije 0,233 i 0,244 nuz nisku pouz-

danost zaključivanja p>0,30). Koeficijenti parcijalne korelacije na nivou bliskom statističkoj signifikantnosti, upućivaje na značajnije izjašnjavanje i Bunjevaca (r=0,446 uz p=0,056) i bunjevački Hrvata (r=0,441 uz p=0,059) ko Jugoslovena, odnosno, ko neizjašnjeni i neopridiljeni, u sridinama s većim udilom sugrađana srpske nacionalnosti. Iz ove analize slidi zaključak da obadvi komponente bunjevačkog naroda mogu očekivat eventualno povećanje u podjednakom broju (iz „rezerve" od ukupno 4.370 osoba – izračunato prema proporciji Bunjevaca i bunjevački Hrvata u ukupnom stanovništvu 20 naselja tj. 19,8%). S pomenutim hipotetskim povećanjom, ukupan broj Bunjevaca u Bajskom trokutu mogo bi se povećat za približno 15% što dostiže oko 30.400 osoba.

d) Manje od 70% pripadnika bunjevačkog naroda divani ikavicu ko svoj maternji jezik. Prema popisu stanovništva Vojvodine 2002. godine, 34,9% Bunjevaca divani izvornim etničkim govorom (ikavicom), 58,7% koristi srpski, a 3,6% hrvatski ko maternji jezik. Vojvođanski Hrvati (blizu polovine čini stanovništvo bunjevačkog etničkog porikla) u 33,2% slučajeva divane hrvatskim kao maternjim jezikom a 63,9% koristi srpski ko maternji jezik. Mož se zaključit da je standardni jezik većinske nacije, srpski jezik, kod većine pripadnika oba modaliteta Bunjevaca u Vojvodini, usvojen ko maternji jezik. U isto vrime, jezik ko etnički-nacionalni marker (bunjevačka ikavica el standardni hrvatski jezik), koristi trećina svakog od dva bunjevačka modaliteta. Vidi se da, kako šest decenija nominalnog pohrvaćenja bački Bunjevaca, tako i decenija ipo obnove uslova javnog izražavanja bunjevačkog identiteta, ne uspivaju obezbidit realizaciju ni strategije asimilacije bunjevački Hrvata u jezičku kulturu standardne hrvatske ijekavice, ni strategiju obnove izvorne jezičke kulture bunjevačke ikavice. U oba modaliteta Bunjevaca, dvi trećine pripadnika pridstavlja jezgro (mainstreem) okrenuto integraciji u kulturu dominantne državotvorne nacije. To je efekt prićutne, Feherove prirodne asimilacije.

e) Bunjevački narod čini manjinu na svojoj zavičajnoj teritoriji - Bajskom trokutu. Na području vojvođanskog dila Bajskog trokuta (ukupno 28 naselja subotičke i somborske opštine, od koji u osam naselja broj Bunjevaca je sveden na manje od 30 osoba), prema popisu 2002. godine, Bunjevci (18.945) i bunjevački Hrvati (21.314) zajedno čine 17,83% ukupnog stanovništva (225.749). Na tom području najbrojnije nacionalne skupine čine Srbi (87.713 ili 38,85%) i Madžari (96.742 ili 28,24%). Pomenute četri etničko-nacionalne skupine čine 84,92% ukupnog stanovništva. Ovaka etničko-nacionalna struktura stanovništva Bajskog trokuta rezultat je nikoliko kolonizacija od 18. do 20. vika, ko i neprikidne migracije stanovništva u okviru država koje su obuvaćale ovu zavičajnu teritoriju bunjevačkog naroda. Od svog masovnijeg doseljavanja s početka 17. vika, Bunjevački narod je činio kompaktno stanovništvo Bajskog trokuta s tim da se u komšiluku, uglavnom na jugu i jugoistoku, graničio sa brojnim srpskim stanovništvom. Od polovine 18. vika počinje kolonizacija Bajskog trokuta, uglavnom doseljavanjom Nimaca, a kasnije, tokom 19. vika, Madžara. Do početka Prvog sviskog rata uspostavljena je multietnička struktura stanovništva Bajskog trokuta koja se održala do završetka Drugog svitskog rata, kad je, posli egzodusa Nimaca, uspostavljena savrimena struktura s naglašenim udilom srpskog i madžarskog stanovništva.

f) Naseljenost Bunjevaca je radije kompaktna neg rasijana. Od svi Bunjevaca u Srbiji 2002. godine 20.012 osoba 94,67% živi u 28 naselja vojvođanskog dila Bajskog trokuta. U rasijanju izvan područja Bajskog trokuta, u Vojvodini živi 821 (4,1%), a u centralnoj Srbiji 246 (1,23%) Bunjevaca. Prema Šokčeviću, „Bunjevački Hrvati danas u Madžarskoj stanuju u Bačkoj (grad Baja i šira okolina), ali su ranije u velikom broju stanovali u većini naselja Fejerske i Peštanske varmeđe." „Bunjevački Hrvati su najbrojniji manjinski etnicitet u Bács-Kiskun varmeđi. Bunjevci, koji su se prije više od 300 godina doselili u Mađarsku (veći dio je posle Trianonskog sporazuma dospeo u Jugoslaviju) u najvećem broju žive u Baji i okolini Baje: u Bácsalmás-u, Csávoly-u, Felsőszentiván-u, Gari, Katymáru, Mátételki, Csikériji, Bácsbokodu i u Vaskutu." Prema istom autoru, „postoje pretpostavke, podržane računicama, prema kojim je gotovo četvrtina hrvatstva bunjevačkog porekla." (Sokcsevics Dénes, A magyarországi horvátok története. Dr. Barics Ernő, Blazsetin István, Frankovics György, Sokcsevics Dénes (1998), Magyarorszagi horvatok, Budapest: Körtánc Egyesület, navedeni URL.). Ova poslidnja Šokčevićeva napomina ukaziva na razmire doprinosa bunjevačkog naroda u njegovoj prapostojbini, ko i u Slavoniji, Liki i drugim područjima današnje Hrvatske, formiranju hrvatske nacije. Ovaj prabunjevački etnicitet utopio se u hrvatsku naciju, dok su bački Bunjevci nastavili svoju autohtonu etnogenezu započetu na tlu Bajskog trokuta dva vika prija ovog procesa stvaranja hrvatske nacije. Taj proces etnogeneze bački Bunjevaca otežan je posli podile njeve narodne ciline na madžarsko i jugoslovensko/srpsko administrativno područje posli 1918. godine. U tom smislu administrativne razdvojenosti, na bačke Bunjevce se mož priminit kriterijum rasijane naseljenosti.

Bunjevci nemadu škule, literaturu ni medije na svojem svakodnevnom jeziku.

Vojvođanski Bunjevci su tek 2007. godine, posli jednoipovikovnog prikida, uspili obnovit elemente osnovnog škulovanja na svom izvornom govoru (ikavici), s elementima nacionalne kulture. Izdavačka dilatnost odvija se u okviru Bunjevačkog informativnog centra (periodične publikacije „Bunjevačke novine" i „Tandrčak" i niz drugi publikacija) i Bunjevačke matice (periodična publikacija „Rič Bunjevačke matice" i niz drugi publikacija). Publikovana literatura uglavnom ima beletristički i istorijsko-lingvistički karakter. Pripriku u nastojanjima da se literatura i javna rič bački Bunjevaca dovede na nivo savrimenog kulturnog i naučnog diskursa, pridstavlja nestandardizovana ikavica - jezik bački Bunjevaca i Šokaca. U elektronskim medijima Bunjevci dobijaje prostor sporadično („Spektar" na RT Vojvodina jedared u dvi nedilje, radio emisija na Radio Subotici, Radio Somboru, al često dolazi do prikida u kontinuitetu emitovanja). Bunjevci, ko mali narod, po pravilu su nevidljivi u visokoj kulturi Srbije; incidentno postaju tema javnog interesovanja u kontekstu srpsko-hrvatskih konfrontacija. Poslidnja decenija nastojanja da se vojvođanski Bunjevci revitalizuju u oblasti škulstva, literature i medija, nije uspila nadoknadit jednoipovikovni prikid njevog stvaralaštva i udila u javnom životu, koji su ranije postizali. Tako stanje Bunjevaca datira od polovine 19. vika, kad je, dotadašnji četverovikovni razvoj škulstva i literature na narodnom jeziku Bunjevaca i Šokaca, državnom intervencijom Austro-ugarske monarhije, prikinut. Da bi se svatila dubina i sagledale poslidice ove jednoipovikovne krize u razvoju bački Bunjevaca, potriban je, makar ovlašan osvrt, na istoriju njeve pismenosti i književosti (odiljak ovog ogleda koji slidi).

Šta iz svega gori izloženog možmo zaključit?

Primina kriterijuma za definisanje mali autohtoni ugroženi naroda na bačke Bunjevce opravdava privaćanje pritpostavke da je ova mala etnička skupina savrimeni primir takog malog

ugroženog naroda. Od šest kriterijuma za Bunjevce nije primiren jedino kriterijum rasijanja: njeva kompaktnost teritorijalne naseljenosti u Bačkom trokutu argument je u prilog dr Barić Erneove ocine o istrajnosti Bunjevaca u očuvanju njeve građanske, materijalne i intelektualne, književne i kulturne tradicije, koja ji čini posebnom narodnom grupom različitom od drugi hrvatski narodni grupa u Madžarskoj. (Dr. Barics Ernő, A magyarországi horvátok nyelve) Dr. Barics Ernő, Blazsetin István, Frankovics György, Sokcsevics Dénes (1998), Magyarorszagi horvatok, Budapest: Körtánc Egyesület. URL: http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/magyarorszagi_kisebbsegek/Kortanc_sorozat/Magyarorszagi_horvatok/index.htm). Ugroženost Bunjevaca ko malog naroda je pokazana i utvrđivanje faktora, koji tu ugroženost uslovljavaje, ko i faktora podrške razvoja ovog naroda, pridstavlja ključ za razmivanje bunjevačkog pitanja. Kraj

DOBOŠAR TELAL

Iskorak unatrag

Čeljade rođeno posli II svitskog rata teško mož smislit život kaki je bio malo prija neg se rodio. Od njegovog odrastanja do danas svit se toliko prominio da u tušta čemu više nije ni nalik na svit o kojem ću raspredat.

Struju (od 110 V) su imali samo imućniji i za sijalice najviše od 25 W. Ritko ko je imo radio, telefon, o televiziji se samo šuškalo, kad je auto išo sokakom onda su čeljad zastala i buljila u to gvozdeno čudo – i ređanju nikad kraja.

U to vrime je bilo uobičajen potpis čeljadeta: +++, a najviše je čeljadi bilo jedva pismeno, kako su kazali: „Dosta da se znaš potpisat". Tušta salašarske dice su roditelji ispisali iz škule čim su se naučili potpisat.

Visti su se med narodom širile od usta do usta. Kad su se dvoje sastali divan je obično počo pitanjom: „Šta imaš novog". A, taj ko je čuo kaku novost u sebi je imo usađenu obavezu da je čim prija drugom uruči, jel vist je zato da je dozna narod. Valjda su zato skontali da će vist najprija proširit med pukom s dobošarom. Njeg će svako razumit, a to je bilo važno kad je bilo tušta nepismenog svita.

Bilo je i kadgod novina. Nji su kupovali pismenija, imućnija i dospivenija čeljad, a salašari su većinom kupovali jedino štivo (tanku) Subotičku Danicu i podiko Glasnik Srca Isusovog (virski misečnik) koje su štili kroz cilu godinu. Nuz to svaki je virnik imo svoju svetu knjigu (molitvenik).

Kako bi najbolje bili obavišteni šta se dešava u svitu, osobito u komšinskoj i bližim pustarama, salašari su časkom ričima prinosili vist od komšije do komšije. Najveća razmena visti, danas bi kazali „berza", bila je na hetiji i prid crkvom za vrime virskog obreda.

Hetija

Hetija je dan za kojeg je veće misto imalo dopuštenje da tog dana mož pravit pecu, na kojoj će zemljodilci, zanatlije, trgovci i narod kupovat i prodavat kome šta triba. Po adetu iz svakog salaša su obično puna kola čeljadi išla na hetiju. Muškarci i žene su imale svoje nakane koje su ostavili da će onda sredit. Koliko je važna hetija znamo je iz izreke: „Na hetiju se mora otić makar vancage padale s neba" (vancaga je bradva, tesarska sikira). Ako je u kasnu jesen bilo njakavo vrime, buzalice po doljačama prtneni putova, onda je iz salaša (pa i oni od 5-6 km. pa i više) kogod odtabano na hetiju di će doznat šta ima novog. Čim se kogod mako dalje od salaša taj je dozno kaku novost, ako ništa drugo onda je ispripovido koga je vidio i el je kogod koga pozdravio.

Zato u selo el varoš salašari nisu išli kad je kome palo na pamet, već hetijom, nediljom i blagdanom u crkvu. „Taki je bio red".

Ko je bio dobošar

Dobošar je bio plaćen izvikivač

FRIŠKA VIST

Imo sam 11. g. na salašu. Banio nam komšija bać Stipe: „Jestel čuli, umro je Aleklsa Kokić? Taki mlad, a moro je umrit itd." Skonto sam da je rič o popi o kojem su često pripovidali ko nadarenom pisniku koji je pivo o salašima, salašarima... Njegova je smrt tim više potresla narod jel je umro nemarom vojske.

Posli sam skonto kako je ova vist do nas doprla za samo dva dana. Kokić je ko vojnik na Cetinju umro 17. avgusta 1940. u ponediljak, a već u sridu se vist proširila od salaša do salaša i u najzabačeniji kraj đurđinske pustare, kod tri ante: đurđinske-bajmačke-pačirske.

visti i zapovidi vlasti. Njeg je imala svaka opština. On je bio vičan lipom, jednakom udaranju drveni palica po oko vrat obišenom dobošu. To je muzička naprava nalik na ocičen valjak u kojem je med rubom razapeta i zategnuta najčešće učinjena magareća koža. Udarce palica po koži pojačava odjek u praznom, izmed gornje i dolnje kože, di se stvara eho i onda se zvuci čuju daleko.

Na priliku u većem mistu, ko u našoj varoši, di je nediljno bilo po dvi hetije s više peca dalje jedne od druge, općina je imala plaćenog dobošara. Na priliku: varoška svinjska peca je bila za „Bačkinom" paljom, a od nje do najdalje voćne pece je hamade 2 km. Dobošar je išo od pece do pece, pa i oko varoške kuće, di se kupio narod i njima izdeklemovo vist.

U danima brez hetija dobošar je išo sa sudskim izvršiteljima izdobovat dražbe.

U manjim mistima, na priliku u Bajmaku, ordonancoš je bio i dobošar, a di nisu imali ordonancoša dobošar je bio latov (uručitelj poziva i zvanični spisa).

Dobošar telal na hetiji

U Bajmaku na mistu za pecu: izmed crkve, Lucove mijane, Manove Mijane na obodu Paprenjače i opštine priko puta crkve, svako je imo svoje misto. Zanatski ceh je iza kipa sv. Trojstva poređo zanatnike jedne do drugog di su se oni učoporali po strukama: obaško su bili papučoši, ćurčije, šnajderi itd. U doljači izmed Lucove i Manove mijane poređali su se zemljodilci sa svojom portekom: učoporani sa svinjima, ovcama, piležom itd. Salašari su kola s upregnutim konjima ostavljali pod šupama u avlijama Lucove i Manove mijane, a na peci su bili samo koji su iz kola štogod prodavali: ranu za josag, čutke i sl. Za koje nije bilo mista u mijanama smistili su u okolnim sokacima.

Kad se dobrim razdanilo to veliko misto kipilo je od svita, a tušta nji su zašli u velike dućane poređane u sokacima prema genciji, Somboru, Pačiru el prema Subatici.

Dok su ljudi divanili u manjim grupama, razgledali i pogađali se za porteku, odjedared se na ćoši općine, na gredi, pojavio dobošar i počo ujednačeno udaraljkama po dobošu nadjačavat buku, javljat narodu nek se skupe oko njeg jel ima visti za nji.

U vrime kad se živilo brzinom oko 5 km. na sat narod je polagano krenio na ćošu dobošaru. On se posli nikoliko minuti smirio, a čim je spazio da je narod pošo njemu jopet se latio palica i udaranja po dobošu. Kad se oko njeg skupilo dosta svita zadio je udaraljke u kajiš, iz džepa izvadio papir i grlato počo štit vist. Što mu je bilo napisano to je hamade naučio na pamet i izdeklemovo na bunjevačkom, madžarskom i švapskom jeziku. Malo je zasto, pa malo udaro po bubnju i posli nikoliko minuti još jedared proštio, izviko vist.

Da za vist čuju i oni koji su bili u mijani el u dućani on je posli satićak još jedared ponovio izvikivanje visti. Posli su na salašu za užnom, kad su svi bili za astalom, pripovidali šta su novog čuli el vidili na hetiji, pa su i pripričavali dobošarove visti, za koje su doznali i oni koji nisu bili na hetiji.

U selima se dešavalo da je rad štogod važnog za selo dobošar ujtru u podne i prid veče obalazio više mista po selu, najčešće oko mijana i špecerajski dućana, di je izdobovo to šta je važno, a to su ljudi dalje razglasili onima koji dobošara nisu čuli.

Šta je javljo dobošar

Najpreg je proštio vist kad je vlast štogod naredila el navistila.

Na priliku: u proliće su na bajmačkoj hetiji javljali kad će se počet hasnirat i koliko plaćat za pašu na velikom atu izmed Bajmaka-Kunbaje-Kapunje i Somborskog puta. Onda su čuli varoščani kad će počet čordaši tirat krave na čordu i koliko će ji to koštat. S prolića su navistili koji će prten put kulukoši te godine dotiravat u red itd.

Jedne godine su u našem dolu opravljali begiju, pa su izdobovali vist kad će počet i koliko će je dana radit, da u te dane salašari s kolima ne iđu kroz taj surduk, jel neće moć prić begiju i u uskom gatu teško će okrenit kola da se vrate natrag, itd.

Već oko sv. Antuna svudan su počeli dobovat kako će i di ložit vatru za priskakanje na sv. Ivana Cvitnjaka. Zahtivali su da svaku vatru moraje nadzirat starija čeljad, ne smidu je ložit na prtenom putu blizo uvratina žitišta, nuz svaku vatru mora bit makar u jednom buretu vode, jel ako se vatra otme nek je imaje š čim utrnit. Od sersama mora bit po nikoliko lopata i ašova s kojima će posli zatrpat žeravu.

Prid Petrov je navistio kad će bit Petrovački vašar, jel ako Petrov pada i nedilju, onda će vašar bit u nedilju za njom. Ako vašar rano rastira kiša, a i takog je bilo, onda će posli Petrova u drugu nedilju bit vašar.

Više puti se na bajmačkoj hetiji priko dobošara dao nas glas „Crveni Čivutin" (Weiss Ignac) kojeg će dana obać te i te salaše i kupovat: perje, jaja, pilež i sl. Dao se na glas nek salašari unaprid spreme šta misle prodat, da to ne moraje nosit na pecu. Tako su se javljali narodu i štrojači krmača i njima nalik visti. Da ji narod ubarda svaku je visti ponavljo barem dvared, a važnije i više puti.

Ovo je mali ulomak iz kadgodašnji izdobovani visti.

Alojzije Stantić

ORDONANCOŠ

To je: 1. vojnik dodiljen komandantu el štabu za prinos službeni naredbi, za pomoćni poso u zvaniji i kaki drugi poso; 2. u seoskim općinama pomoćni službenik, a i kočijaš i latov.

Ordonancoš je ko kočijaš deko, abrokovo i timario opštinske konje, a staro se i o fijakeru, kolima i dvokolicama, a zimi o soncama. Kad je tribalo onda je u fijakeru službeno na teren nosio opštinske službenike, el je ko latov na konju odjašio i u višu zvaniju (npr. županiju) odno el dono poštu el je kome drugom odno važnu poruku el poziv, a na hetiji je bio i latov. Za opštinu je obavio i privoz kojekakog tereta. Održavo je čistom avliju i isprid zvanije, a zimi je očistio snig, potpaljivo vatru i čistio peći u zvanijama i staro se o ogrivu u zvanijama. Rad poziva najčešće je imo stan u avliji opštine.

IMOVINA NA DOBOŠ

Kadgod se često moglo čut kako je kome zemlja, salaš, kuća el druga imovina „očla na mezet", jel nije iskvito dug el je kome bio kezeš koji nije bio kadar iskvitat dug. Kadgod su na imovinu pripušili šapu ličbom nuz doboš i s gledačima.

Onda su varoška gospoda, sudija i pisar s komisijom i s kupcima došli na imanje. Zvali su gazdu. Kad su se svi skupili dobošar je ozvaničio početak ličbe, par minuti je udaro u doboš nek se čuje što dalje i onda je sudija proštio zašto će, šta, koliko i po kojoj cini prodavat, a prodaće po toj cini onom ko ponudi najviše. Posli ličbe gazda se moro spakovat i otić tamo kud zna, nek se o tom sam stara.

Dobošar je danas ko zanimanje zauvik nesto, al se ko kaki bauk, na njegovo spominjanje dužnicima diže jeza pod kožom.

IZ KNJIŽEVNE RIZNICE: BOGOBOJ ATANACKOVIĆ (I DIO)

Bunjevka

I.

Divojačka marama.

Tamo gde se Vojvodstvo s Madžarskom graniči, leži jedna ubava varošica, koja se zove Baja.

Pre pedeset godina Baja bijaše čisto srpsko i bunjevačko mesto. Današnjim danom Srba nema više od nekoliko stotina; Bunjevaca ima oko pet hiljada.

Dva kraja varoši, u kojima Bunjevci žive, zovu se Pisak i Salaši.

Bijaše u nedelju posle podne.

Sav svet beše na ulicama; pred domovima, pod ladom od dračeva seđahu u krugovima ljudi, žene, momci i devojke.

Gdekoji prohođavahu se po ulicama i pevahu različite narodne pisme. Drugi se pratiše sa gajdama i tamburama, – veseo svet, veseli ljudi!

Pred jednim domom, u ladu od dva drača seđaše jedna lipa divojčica, zamišljena, setna i nevesela. Oči je k zemlji spustila, u ruci je imala lip cvit, žuti šeboj, i s njim se igrala.

Tako je to dugo trajalo; divojčica bijaše uvek sama, jednako u svoje misli zadubljena; pogdekoji put tihi uzdisaj pokrade se iz njeni prsiju.

Hvaljen Isus, Mande!

Divojčica se trgne na ove riči, kojima je bijaše pozdravila jedna mlada žena.

Amen uvik! – odgovori joj posle.

Mande – reče devojčici mlada, posadivši se na klupu do nje – ja sam došla za ono, što smo divanili u nedelju; ja sam ti opet donela od Jakova pozdravlje da mu pošalješ svoju maramu, ako hoćeš poći za njega.

Devojčica uzdane; posle žalosno progovori:

Mani me se, snaho, već si mi dosadila s tom porukom.

Za ime Isusovo, curo, što budališ kad nisi budala; daj svoju maramu da nosim Jakovu, Ako danas daš maramu, sutra ti jabuka ne fali. Mande, ja sam žena, koja ne zna lagati, ali duše mi, ja lepše jabuke nisam vidila nego što je pripravio Jakov za tebe, pa mi je pokazao i šesnaest novi dukata, što će doneti na križ jabuci.

Devojčica ništa ne odgovori, a mlada, videvši to, produži;

Ja znam kako će Jakov darivat svoju curu; ni jedan momak na Pisku i Salašu to nema, što će on svojoj curi dati. On neće čekati ni ugovora, već će odmah doneti dva bureta rujnoga vina, svome tastu daće dolamu i čakšire od plavetne čohe, svome šuru čizme i srebrne mamuze, svima snahama od tri koIjena papuče, čarape i svilene marame, a nevesti će dati nov novcat ubradač od suvoga zlata, svilen prsluk sa srebrnim pucadima, suknju i pregaču od prepredene svile. Ta Jakov je gazdinsko dete; davno nije bilo u Salašima takog pouzdanog momka, a tebe hoće da uzme; daj da mu nosim tvoju maramu.

Snaho moja, zar ti ne znaš da nije blago ni srebro ni zlato? – odgovori devojčica tužnim glasom.

Dabogme, Mande, ali jeste blago što je srcu drago, a Jakov je lep i pouzdan momak; takav je momak uvek drago srcu devojačkom,

Mande, – produži opet mlada posle malo ćutanja, vidivši da se divojka neda nagovoriti – ti ćeš se kajati, što me nisi poslušala.

Nikada, snaho.

Kad čuju momci da si ti Jakovu dala košar, ni jedan te više neće hteti pogledati; ako ti Jakova odbiješ, nikad nećeš naći jarana u celoj Baji.

Ni neću.

O PISCU

O Bunjevcima su pisali i drugi pisci, osim naši. I to oni koji su vikovima s nama živili na istim prostorima, di se dililo i dobro i zlo. Jedan od taki pisaca je i

Bogoboj Atanacković, srpski književnik i advokat. Piso je poeziju al i prozu - pripovitke, novele i romane. Rođen je 1826. godine u Baji, u Bačkoj (Ugarska). Osnovnu školu i nižu gimnaziju završio je u mistu rođenja. Višu gimnaziju i prava je učio u Pešti, di je bio aktivni učesnik u omladinskom revolucionarnom pokretu, a i kasnije tokom 1848. godine. Upravo o tom vrimenu divani i pripovitka „Bunjevka", a radnja je smištena u Baji. Iako je Atanacković poznat po sladunjavom i romantičarskom stilu pisanja, ova pripovitka sadrži prve klice realizma u njegovom pisanju. Zato se ova pripovitka i njegov roman „Dva idola" smatraje za njegova najvridnija dila.

Studije Atanacković prava je završio je u Beču. Tu se upozno sa Vukom Karadžićom i Đurom Daničićom i posto pristalica njevi ideja. Po završetku studija dolazi u Novi Sad, di radi ko bilužnik i advokat, sve do smrti 1858. godine. Bio je jedan od privi pisaca koji je piso Vukovim narodnim jezikom i čerez tog bio zdravo faljen za života, iako umetnička vridnost većine njegovi dila i nije to zasluživala. Pripovitka „Bunjevka" uvršćena je u 100 najbolji pripovidaka srpske književnosti.

Mlada, videvši da ništa ne može učiniti, ustane srdito s klupe.

Nemoj se srditi, snaho.

Kako se ne bih srdila. Takav momak, kao što je Jakov, da dobije košar, a on tebe tako begeniše, kako te nikad niko neće bigenisati; pa bar da mi kažeš zašto ne može ništa biti.

Ono biva što je suđeno – odgovori divojčica uzdišući i svoju snahu za ruku uvati.

U taj mah naglo dotrče dva konja u kolima; konje je gonilo jedno momče od prilike od petnaest godina. Došavši prema domu, pred kojim je sedila Manda sa svojom snahom, momče zaustavi konje, pa poviče:

Pomozi Bog, sestro!

Bog te pomogao! – odgovore obadve ženske u jedan mah.

Gde je dom staroga Joze P... ća? – zapita momče.

Ovo je! – odgovori Manda pokazujući dom, pred kojim je sedila.

Da nisi ti njegova kći Manda?

Jesam.

Momče skoči s kola, priđe k ženskimar uhvati Mandu za ruku i povede je na stranu, jedno dva-tri koraka. Posle otkopča svoj prsluk, izvadi iz njedara jednu artiju, iz koje izmota jedan zlatan prsten.

Poznaješ li ovu burmu?

Poznajem – odgovori divojka zarumenivši se do ušiju.

Čija je?

To je burma Miloša K .... ?

Dobro. Ti si, koju tražim – reče momče, posle čega pristupi bliže divojci pa joj nešto na uvo prišapće.

Divojka cikne; posle se uzdrhće kao da je groznica hvata, obadvema rukama stisne svoje prsi, a lice joj prebledi kao u mrtvaca. Njena snaha pritrči da je prihvati i zapita šta joj je.

Idi, idi brzo... po Jakova, neka dođe sa svojom jabukom još danas. . . ali danas ili nikada.

Mlada je čudno pogleda.

Idi, traži Jakova ma gde bio, neka danas dođe, ako danas ne dođe, neka ne dolazi nikada!

I posle ovih reči još nešto tiho rekavši momčetu, jedva se dotetura do klupe, na koju padne kao bez duše, i na oči joj udare plahe suze,

II.

Zlaćena jabuka.

Čiča, ja sam poslala svoju maramu Jakovu i danas će doći Jakov s jabukom da me prosi – govoraše Manda svome starome ocu, kad je posle mnoga plača i jadikovanja stegla svoje srse i u sobu ušla.

Blažena divice Marijo! – vikne njena mati čuvši ovo. Pa zašto, curo, ne reče ti to od davna, da se pripravimo za doček?

I posle ovi reči, ne dočekavši ni odgovora, užuri se, otvori jedan, drugi sanduk, pođe ovamo onamo, drž' ovo ono; kako okretna bejaše za malo ti ona postavi trpezu belim ćerćelijskim čaršavom, mete pečene kolače i rujno vino na trpezu.

Između toga Jozo uzme za ruku svoju kćer i izvede je u avliju.

Dite moje – govoraše joj – ti si poslala momku svoju maramu, a oči su ti suzne. Šta je tebi, kćeri moja?

Ništa, babo!

Nemoj kriti od mene, kćeri moja, ako ti ne bigenišeš momka, nego si mu poslala maramu što je rodbina napala na tebe, i što je momak bogat, onda ne primaj jabuke, jer ćeš nesrećna biti. Od blaga nema vajde, kad srce nema svoje drago.

Ja to znam, babo! – odgovori devojka u suzama gušeći se.

Dobro, dite moje, ako je tvoja volja i ako je suđeno, a ono neka bude; ja neću protiv tvoje volje. Ali se dobro razmisli, moja kćeri; ti nisi na odmet tvome babi.

I posle ovi riči, poljubivši svoje dite, uđe u sobu.

U tom se sumrak spusti, trpeza bijaše gotova za prosioce, koji dođoše posli pol sata od prilike: Jakov, njegov otac i stric sa snahom Mandinom, po kojoj je devojka poslala maramu mladoženji.

Svi bijahu obučeni u svečano ruvo. Ušavši u sobu, starac napred, a ostali za njim redom, novi svekar, umesto običnog „Hvaljen Isus", govori:

Od nas vam dobra voija, prijatelji, koji ste rodili i za udadbu odranili lipu curu.

Od nas vam još bolja, vama koji dođoste do nas i koji se kažete da ste naši prijatelji – odgovori Mandin otac. – Ako ste prijateljski došli, koje nam dobro nosite?

Nosimo vam mir i sreću u dom svi od srca vama svima, a naš momak vašoj curi zlaćenu jabuku.

I posle ovi riči stari posjedoše okolo trpeze, a momak izvadi svilenu maramu, u kojoj bijaše velika lipa jabuka i u jabuci zabodeno na križ šesnaest dukata. Metnuvši ovu jabuku na trpezu, momkov otac progovori:

Naš momak daje zlaćenu jabuku i s jabukom svoje srce vašoj curi; ako ste vi tomu voljni i ako je vašoj curi pravo, neka primi jabuku i neka bude naša pred Bogom i pred svitom.

Kad ovo izgovori Jakovliev otac, divojačka majka iziđe iz sobe, i malo posli uđe opet vodeći sobom svoju kćer. Manda uđe, priđe k trpezi, uzme jabuku, poljubi je i mete je u svoju pregaču.

Živa bila i sina rodila! – uskliknuše radosno prosioci, napuniše čaše rujnim vinom, piše i pivahu svatovske pisme. Manda stajaše u uglu od sobe. Jakov priđe k njoj, pa joj reče:

Mande, kad da ti donesu zaove pogaču?

Kad im bude volja, Jakove, ali ti dođi još danas do ponoći na kolima sa dva dobra konja.

Jakov je pogleda začuđeno.

Ne gledaj me tako, Jakove, nego me poslušaj danas, ja ću tebe slušati cilog života; ja želim da ti danas pre ponoći kod mene budeš sa kolima sa tvoja dva najbolja konja. Ako si što novaca pripravio da me darivaš o prstenu, donesi sad sve.

Dobro.

Je l' ti pravo?

Paaa... jeste, – odgovori on neodlučno,

Dobro, Jakove, ti ćeš meni danas po volji učiniti, a ja ću tebi vraćati dokle god budem živa.

III.

Vodica.

Između Baje i Monoštora ima jedna ugodna dolina među zelenim vinogradima. Na sred te doline ima izvor, iz koga izvire živa voda.

Još u stara vremena ova dolina i ovaj izvor bijaše sveto misto Srbima pravoslavne vere. Današnjim danom ovo je misto sveto svima Hrišćanima, koji u Baji i oko Baje žive. Srbi, Bunjevci, Nemci, Madžari, svi dolaze ovamo, tu se Bogu mole i svi zovu ovo mesto srpska vodica! Ali Srbi i Bunjevci ovo mesto i danas većma poštuju nego drugi.

Uoči Đurđeva i Preobraženja, Srbi čitaju bdenija i molitve, i u te dane narod se skuplja iz cele okoline na vodici. Gdekoji donose svoje bolesnike čak iz Subotice, Sombora, Bečeja, Kanjiže i drugih dalekih mesta, jer narod veruje da će se onaj bolesnik izlečiti, koji se u oči Preobraženja ili Đurđeva kod ovog izvora Bogu pomoli i umije.

Vera spasava; mnogi nađoše leka koji ga tražiše na bajskoj vodici.

Godinu dana pre nego što se ovo dogodilo što pripovedasmo u prva dva dela, bijaše vrlo lepo i ugodno vreme u oči Đurdeva dne. Sunce, koje je cio dan bilo žestoko, poče zailaziti i bude ugodan lad.

Na vodici se skupio mnogi narod.

Žene, divojke i dica posedaše po mekanoj travi oko izvora; odmarahu se i naslađivahu lepim predelom koji je pred njima i oko njih. Muški bijahu u krugovima i razgovarahu se među sobom. Mladi ljudi nadmećavahu se u različitim igrama.

A iza ovih sviju, pod visokim i granatim lipama, ležahu bolesni i raslabljeni, gdekoji spavahu, a gdekoji trpiše svoje ljute muke. Ko je imao koga svoga do sebe, onome beše Bože pomozi, svoj svojega neguje, čuva teši ga, baje mu, čini mu uslugu i ugađa mu.

Daleko za svima drugima, pod jednom lipom, ležao je mlad seljak u svojoj ljutoj bolesti, sam samcat. Njegove muke bijahu iznajpre vrlo žestoke; poslije se malo smiri i zaspa. Njegov san bijaše dubok, ali nemiran, lice bledo kao smrt, oči sklopljene, usne plave. U snu svome često se trzao, a nije se budio.

Između toga zvonce zazvoni na kuli od crkvice, koja je desno do izvora podignuta, i dade znak da dolazi sveštenik koji će bdenije služiti.

Sav narod na noge skoči i pobožno se prekrsti. Poslije svi pođu i stanu u krug oko izvora, upale mnoge sveće u slavu Majke Božije i Svetog Đurđa. Ustaše i bolesnici, pa pođoše k izvoru koji mogahu ići, a koji bijahu tako slabi da nemogahu ići, one vodiše njihovi poznati, braća i rodbina.

Sveštenik dođe među narod, počne služiti sveto bdenije; pobožna molitva se podigne k nebu iz svakog srca i cela okolina zaječi od složnog pojanja. Slavuji, koji pre slavljahu ime večnoga Boga umiljatom svojom pesmom umukoše, davši prvenstvo ljudima koji hvaljahu Boga u svojoj pesmi „Presvjataja Bogorodice, spasi nas" ... reče sveštenik i narod za njim zapoji to isto. Sad bolesnici pođoše k izvoru da se u njemu umiju: koji se u taj časak umije u tom izvoru, onaj ozdravi od svoje bolesti.

A onaj kukavac, koji tamo pod poslednjom lipom leži, zar neće k izvoru da se umije? On spava: može biti da on više nedelja nije mogao spavati zbog ljutih bolova, pa mu se podkrao san sada. Tužan, kako će mu biti kad se probudi i vidi da se bdenije svršilo, a on se nije umio u svetoj vodi; on će u očajanje pasti.

Ne, Bog ne ostavlja one koji imaju veru u njega; on njima pošalje svoga anđela hranitelja, da ih čuva u svako doba. Jedna vitka crnomanjasta i umiljata divojčica priđe k ostavljenom bolesniku, te ga sa Ijubavi pogleda; poslije ga poče buditi.

Bolesnik otvori svoje oči. Vidivši

lice lepe, nepoznate divojčice nad sobom, uzveri se; njemu se činjaše da je to lice božijeg anđela.

Ustaj, brate, pa idi k vodici; sveštenik već odavna čita molitvu i već je počeo svetiti vodicu. A je li, ti si izdaleka zato došao ovamo da se umiješ u osvećenoj vodici ?

Bolesnik se razabere na ove nježne i prijateljske reči, pa odgovori:

Jeste, sestro. Ja sam tvrdo spavao, hvala ti, sestro, koja si me probudila.

Bogu hvala, – odgovori ona. Bolesnik ustane i pođe k vodici, no glava mu bijaše vrlo teška i zabunjena od spavanja i bolesti; noge mu drhtahu i on poče posrtati. „Jaoh, ja nemogu!... Jadikujući grune o zemlju.

„Presvjataja Bogorodice, spasi nas!..." narod nanovo kod vodice zapoji. Sveštenik zamoči bosiljak u svetu vodu, Ijudi celivahu sveti krst, a sveštenik blagosiljaše i poškropljavaše narod svetom vodom i bosiljkom.

A jaoh meni za Boga miloga, – jaukne bolesnik – braća moja celivaju, a ja ne mogu do vodice i svetog krsta, tužan meni... Na meni nema blagoslova, ja se neću izlečiti.

Posle toga napregne se iz sve snage i četvoronoške pođe po zemlji puziti ne bili dopuzio do vodice. Ali divojčica, koja ga je iz sna probudila, vidivši to, pritrči k njemu i uhvativši ga za ruku progovori:

Ti si vrlo oslabio brate, hajde da te ja odvedem do svete vodice.

I posle ovih reči uhvatiga ispod pazuha, pomogne mu da se podigne; posle ga uzme pod ruku i lagano ga povede k vodici. Bolesnik pogleda sa pogledom priznatelnosti tu divojčicu, pa joj drhćući progovori:

O divojko, da ti Bog da svako dobro, kad si tako dobra i milostiva.

U tome dođu do vodice; divojka dovede bolesnika do sveštenika, koji u levoj ruci držaše zlatan krst, a u desnoj kitu od bosiljka. Bolesnik celiva krst i sveštenika u ruku, a ovaj ga poškropi po čelu.

U taj mah njemu lakše bude; glava, koja je vrela bila, razladi se, a bol prestane, kao da je ko rukom odnio s njega. On skrsti ruke, očita molitvu, celiva ikonu Majke Božije i Svetoga Đurđa. Posle toga okrene se divojci koja do njega stajaše, pa sa blagodarnosti punim pogledom premerivši je progovori joj:

Bog ti platio, sestro moja, ti učini danas meni veliko dobro; ja ću se izlečiti od moje ljute bolesti, a da tebe nije bilo, da me ti nisi probudila i k vodici dovela, ja bih ostao bez blagoslova i leka; kaži mi sestro moja, odakle si ti i kako se zoveš, da te mogu spomenuti.

Manda P... iz Baje, a ti, brate ?

Ja sam Miloš K... iz Stanišića.

Živ i zdrav i veseo bio.

Posle ovih reči devojka ućuti pa pođe. Momče se zamisli neko vreme pouzdano pođe za devojkom i uhvati je za ruke, govoreći:

Ne ostavljaj me, Mande nego ostani uvek do mene; budi moja, ja ću te paziti kao oči u glavi.

Devojka se zarumeni od stida i ništa ne odgovori.

Hoćeš biti moja, dobra divojko ?

Ti mene prosiš, a neznaš da ja nisam Vlahinja? Ja sam Bunjevka!

Ta nisam ni ja Vlah, već Srbin, ona ista krv, od koje si i ti.

Dobro, momče, al' ja nisam tvoje vire!

Kako nisi moje vere? Zar ti ne veruješ, kao što i ja verujem u Boga, Isusa sina Božijeg i Mariju, majku Isusovu?

Ja virujem – reče divojka s oduševljenjem – ali ja ne idem u onu crkvu u koju ti ideš.

Ti možeš u onu u koju ja idem, a ja u onu u koju ti ideš, u obadve se slavi ime Božije, ime Isusa, sina Božijeg i Marije, svete majke Isusove. Crkva ljude ne treba da deli, već da spoji i miri.,. budi moja ljuba; ja tebe milujem kao svoju dušu, i paziću te kao svoja dva oka. Hoćeš li biti moja?

Hoću! – stidljivo odgovori devojka, a lice joj sine kao jarko sunce.

Hoćeš? Blago meni devojko, ja ću s tobom vrlo srećan biti... Ali ako ti mene izneveriš ?

Neću, tako mi moje vire.

– Daj dakle svoju burmu, a evo tebi moja; onda ćemo biti prstenovani ovde na svetom mestu, pred ikonom Majke Božije, koju ti veruješ kao i ja.

Devojka mu dade svoju burmu, a on, metnuvši je na prst, skine sa svoga prsta drugu, i dade divojci.

Posle ovoga dana prođe cela godina dana.

Miloš je svake nedelje dolazio u Baju i sastajo se sa Mandom.

Između toga u Mandu se zagleda sin najboljeg gazde na Salašima, Jakov, i htio je uzeti za ženu. Ona ne htede ništa ni čuti o tome, jer je ona Ijubila Miloša, a Miloš joj je obećao da će doći i da će je prositi baš onaj dan kad je Mandu nagovarala njena snaja da pođe za Jakova.

Mi smo vidili u početku ove pripovetke kako se Manda tome opirala, dok nije došlo ono momče i Mandi jednu burmu predalo.

Burma ta bijaše ona ista, koju je ona na vodici Milošu dala.

IV.

Djuvegijini jadi.

Oko ponoći Jakov bijaše pred domom starog Joze P... sa svojim kolima i dva pomamna konja.

Mande bijaše pred domom.

Hoćemo li Mande?

Imaš li novaca kod sebe?

Sto forinti gotovih novaca bijaše u mene: ja sam poneo, evoti sve.

Hvala, Jakove, primam ovo, ali da mi se zarečeš da nikad nećeš pitali za te novce.

Zaričem ti se. Ja tebi novce dajem a ti čini s njima što ti drago.

E sad hajdemo!

I posle ovih reči, posadivši se na kola, reče:

Dekaj!

Kuda?

U Stanišiće.

U kas ili polagacko?

Što konji bolje mogu.

De ne! – vikne Jakov svojim konjima, a konji polete kao zmajevi.

Posle jednog sata Jakov se okrene, pa zapita:

Hoćeš da se odmorimo, Mande?

Gde smo sad?

U Gori.

Koliko ima još do Stanišića?

Jedna štacija.

Dekaj!

Jakov ošine svoje konje, konji polete i za po sata biše u Leđenu.

Koliko ima još do Stanišića, Jakove ?

Po štacije.

Ako su ti konji zdravo posustali a ti ih napoj, ali gledaj da dugo ne dangubimo.

Nećemo dugo dangubiti Mande! Moji konji mogli bi skapati, i ja ih nebi napojio kad se tebi hiti.

I posle još oštrije potera svoje konje, žalosno pevajući jednu narodnu pesmu, u kojoj se priča, kako je majka nježno ljubila svoje dite, a dite joj veli: „Zašto mene tako njeguješ, mila moja majko?" „Zato", – odgovori majka, „jer kad ja umrem, niko te neće tako nježno negovati, ni ljubiti kao ja!" Svršivši ovu pesmu, počne drugu:

„Sjaj meseče što lipše doveče,
dušo Julo, srce uvenulo!
da mi vidi putovati duša,
dušo Julo, srce uvenulo!... „

Za svakom ovom pesmom Jakov je duboko uzdanuo, jer on se seti svome jadu: on je vidio da njega ne Ijubi njegova nevesta...

V.

Sloboda, jednakost i bratstvo.

Godine 1848. sav se svet bio uzdrmao, a najvećma carstvo austrijsko. Narodi se pobuniše, govoreći da nema u zemlji slobode, jednakosti i bratstva i da za ovo hoće da vojuju. Mađari vikahu najviše za slobodu, jednakost i bratstvo: oni to prouzvikahu u celoj oblasti, gde su zapovedali, i pripovedahu o tome.

(nastavlja se)

PORED LEKOVA PUNO NAM MOŽE POMOĆI I RAZGOVOR SA PRIJATELJEM

I reč leči

Iz sopstvenog iskustva znamo kako prava reč u pravo vreme može da pomogne, uteši, čak izleči. Šta više, često je reč korisnija nego propisana terapija i pravi lek. Već kod malog deteta možemo to videti. Ako se ono povredi pa ga majka uzme u naručje i kaže par utešni reči, najčešće ono: „proćiće to, ne brini!" – već posle nekoliko sekundi dete će se umiriti a bol nestati

Reči zaista mogu da budu delotvorne i lekovite. Pogotovo što mnogi naši problemi proističu češće iz naše duše, nego iz našeg tela. Telo nas samo opominje da se nešto poremetilo u našoj psihi, a naši organi nas upozoravaju na to. Kako i koji organ će reagovati zavisi od svakog čoveka ponaosob, jer svako od nas ima svoju slabu tačku, kod nekog je to srce, kod nekoga stomak, glava, čak i koža. Ima, naime, ljudi koji se zbog najmanjeg problema ospu po koži. U osnovi svih ovih telesnih reakcija stoji, zapravo, neki nerešeni i potisnut psihološki problem.

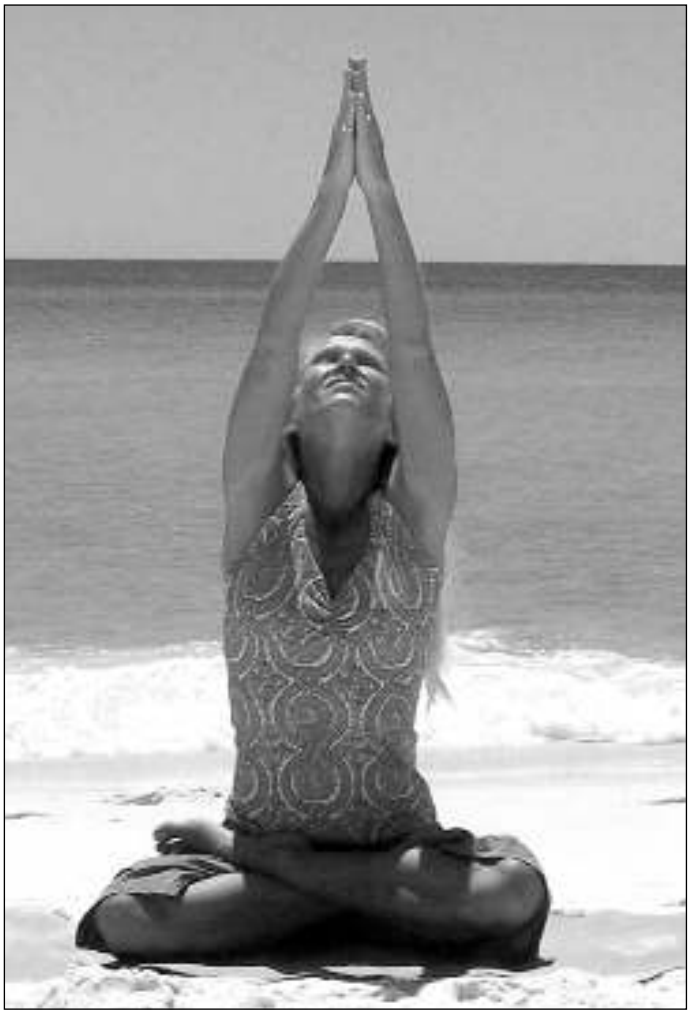
Tako, na primer, čovek se žali na štitnu žlezdu nesvestan da je navikao da „guta" sve što ga boli i što mu smeta u životu, u braku, na poslu, u društvu. Ima osoba koje se žale na pritisak u grudima ili teškoće pri gutanju hrane kao da imaju knedlu u grlu, neznajući da u njihovim grudima ili grlu stoje, zapravo, reči koje nisu smeli da izgovore, ili emocije koje nisu smeli ili hteli da pokažu.

Neki ljudi se bude sa gorčinom u ustima, što je zapravo poruka tela da im se život čini pun gorčine i neprijatnosti. Neki ljudi beže u spavanje samo da bi izbegli stvarnost, a neki zbog te iste stvarnosti ne mogu da spavaju. Naše telo je tako najbolji barometar našeg psihološkog stanja i raspoloženja.

Poruke tela su prisutne već kod male dece. Uvek kada im je nešto neprijatno, odlazak u zabavište, u školu i sl. njih će zaboleti stomak, glava, ili će dobiti temperaturu. Takođe, nije slučajno što se astma češće javlja kod one dece koja se osećaju zapostavljenom, neželjenom, koja su često sama i koja rastu bez prave brige i ljubavi.

Zapravo, skoro svi uzroci kasnijih telesnih, a pogotovo psihloških problema se nalaze u detinjstvu. Frojd je s pravom rekao da je „dete otac čoveka", jer većina psiholoških poremećaja, čak i telesnih oboljenja nastaju zbog nedostaka ljubavi, a potreba za ljubavlju je jedna od najvažnijih i najsnažnijih psiholoških potreba, zajednička svim ljudima. Srećno dete će uvek biti i srećan čovek.

Zbog toga su dodiri, lepa reč, nežnost i pažnja neophodni u odnosima među ljudima, jer je to najbolji način da ljudi postanu i ostanu psihološki zdravi. Lekovima samo zataškavamo probleme, to znaju i lekari i pacijenti jer ponekad više pomaže i leči lepa reč i razumevanje nego propisna terapija lekovima. Naravno, to ne znači da lekove treba izbaciti, naprotiv, kod mnogih bolesti oni su neophodni, ali i u tim situacijama lepa reč može mnogo da pomogne. Objašnjenja o terapiji, korišćenju lekova, prognozi bolesti, priprema za operaciju ako je potrebna – sve to zahteva i emotivni pristup, odnosno razgovor i reči ohrabrenja i utehe.

Upravo zbog toga se u savremenoj medicini sve više poklanja pažnja ne samo obolelom organu, nego i emotivnom pristupu čoveku kao posebnoj ličnosti, što predstavlja pravi međuljudski odnos. Ne kaže se uzalud da je čovek čoveku najbolja terapija.

Desa Kujundžić, psiholog

REČI OHRABRENJA I UTEHE

Dodiri, lepa reč, nežnost i pažnja su neophodni u odnosima među ljudima, jer je to najbolji način da ljudi postanu i ostanu psihološki zdravi. Lekovima samo zataškavamo probleme, to znaju i lekari i pacijenti jer ponekad više pomaže i leči lepa reč i razumevanje nego propisna terapija lekovima.

Naravno, to ne znači da lekove treba izbaciti, naprotiv, kod mnogih bolesti oni su neophodni, ali i u tim situacijama lepa reč može mnogo da pomogne. Objašnjenja o terapiji, korišćenju lekova, prognozi bolesti, priprema za operaciju ako je potrebna – sve to zahteva i emotivni pristup, odnosno razgovor i reči ohrabrenja i utehe.

AUTOMOBILI - PRVENSTVO SRBIJE NA KRUŽNIM STAZAMA

Sve bolji Milan Margetić

Subotičanin, **Milan Margetić** od mali noga je zaljubljenik u automobile i u ono šta oni mogu sa svojom brzinom. Tako je prvo tio vozit karting al, pošto je bio još mlad, a tu je tribalo i dosta materijalni sridstava uložit, pa mu roditelji nisu dozvolili. Zato se ranije bavio fudbalom, biciklizmom, a od 2008. automobilizmom. To mu je ujedno i ostvarenje snova, dako da je prisrećan što se mož bavit sotim.

U kojoj ligi se takmičite i za koju ekipu vozite?

Takmičim se u prvenstvu Srbije na kružnim stazama, vozim za beogradski klub „Ask Centar Boban". Inače, klub sa dugom tradicijom, na čelu sa Nebojšom Atanackivićem, našim istaknutim asom i višestrukim šampionom države. Klupski smo trenutno drugi u generalnom plasmanu što je odličan uspeh i nadam se da ćemo uspeti da zadržimo ovu poziciju i u preostale dve trke.

Uputite nas malo u vaš automobil?

Sada vozim Peugeot 106 rally. To je klasa 3 u kojoj je maximalna dozvoljena kubikaža motora do 1400ccm. U ovoj klasi se kod nas najviše voze ovi automobili iako oni imaju 1300ccm, ali su se pokazali veoma dobri. U ovoj klasi se kod nas još voze i Wolksvagen Polo i Suzuki Swift.

Dosadašnji uspih?

Prošla godina je bila prva za mene u ovom sportu i protekla je u upoznavanju staza i automobila. U ovoj sezoni cilj je bila borba za mesto na podijumu i to sam ostvario. U dosadašnje tri trke ostvario sam dva druga i jedno treće mesto. Pored toga najznačajnija mi je ipak pol pozicija u Kraljevu na poslednjoj trci iako nisam uspeo i da pobedim na istoj, ovo ostaje moj najveći dosadašnji uspeh, jer sam kao početnik ostavio iza sebe čak tri iskusna šampiona (dva šampiona u šampionatu Srbije na brdskim stazama za 2009. Vidosavljevića i Vojnovića i četvorostrukog šampiona Srbije na kružnim stazama Dejana Stoića). Inače, trenutno sam drugi u generalnom plasmanu i želja mi je da zadržim tu poziciju i u poslednje dve trke koje će se održati u Beogradu na Batajnici 26. i 27. septemra.

Ko Vam pomaže?

Naravno, u ovom sportu ništa nećete postići sami. Tako da i iza mene postoji pozamašan broj ljudi koji mi pomažu. Moj otac (Stipan Margetić) mi je puno pomogao u pripremi auta u zimskom periodu, zatim prijatelji koji mi svakodnevno pomažu, naravno klub, Centar Boban pa sponzori bez kojih ništa od ovog ne bi bilo moguće a to su M.T. „Špedicija", „Vila Majur", „Body line", „MK2005electronic" i „Yu eko televizija" kao medijski sponzor. Veliku pomoć imam i od Dejana Stoića kojem sam ujedno i konkurent na stazi ali, bez obzira na to, on nesebično deli samnom zapažanja sa staze i pomaže mi da brže napredujem. Ipak, jedno ime se izdvaja a to je Srđan Višnjić, naš petostruki šampion države u reliju. Čovek koji mi održava i sprema automobil i koji se trudi da dobijem najbolji mogući automobil za svaku trku sa ovoliko limitiranim budžetom.

Kakvo mišljenje imaju Vaši bližnji o ovim takmičenjima i da li putuju s Vama?

Naravno, mama se protivila bavljenju ovim sportom, ali i ona to sada sve više prihvata. Oca sam i pomenuo da mi puno i pomaže, a brat dolazi samnom kad mu obaveze dopuštaju. Sestra ima puno obaveza oko karatea tako da ona ne stiže. Neki od prijatelja su uz mene od prvog dana i dolaze na trke, dok se drugima ne sviđa to što se bavim ovim, po njima opasnim i naravno skupim sportom.

Kako se pripremate za takmičenja?

Na žalost, pripreme tj. treninzi su veoma oganičeni najviše zbog nepostojanja staza gde bi ste mogli da trenirate, tako da vam za trening u trkačkom autu ostaje samo vikend kad su trke. Znači, dan ranije da se izađe na stazu i postoji mogućnost zakupa staze u Banjaluci, ali tu je ponovo skup put. Tu su vožnje kartinga, koji je za sada jedini način da održavate formu. Pored ovog, fizičke pripreme obavljam u „Body line-u" – teretani i naravno tu su i kondicioni treninzi.

Da li ima još vozača iz Subotice?

U Subotici trenutno nema vozača koji voze auto trke. Ima u moto trkama i kartingu, ali u automobilima sam jedini sa ovih prostora (za sada). Bilo bi lepo da se i to uskoro promeni, pa da jednog dana i Subotica ima svoj automoto klub.

Kako bi i zašto preporučili automoto trke?

Automobilizam bi preporučio pošto je to jedan egzotičan sport koji vam pruža mnogo uzbuđenja. Počevši od borbe za poziciju, kada ste na milimetar od konkurenta, pa do kontrole automobila (to je osećaj koji vam ne mogu rečima opisati) i tu je naravno, napredak koji vam automobilizam pruža i borba sa samim sobom da uvek probate bolje. Nema limita, uvek može bolje. Dovoljan pokazatelj je da čak i vozači u Formuli 1 koji su na vrhu letvice konstantno napreduju.

Kakve su Vaši dalji planovi?

Planovi: prvo da ovu sezonu završim kao vicešampion. To mi je trenutno najvažnije, pošto je to mnogo više od očekivanja za ovu sezonu. A zatim uz ozbiljnije pripreme i budžet, plan za sledeću sezonu je osvajanje titule. A u naredne tri godine je plan da se pojavim na evropskim stazama. Prvo kroz evropsko prvenstvo na brdskim stazama pa dalje i do nekih od evropskih kupova.

L. T. S.

U KRAGUJEVCU ODRŽANO EKIPNO PRVENSTVO SRBIJE U ŠAHU

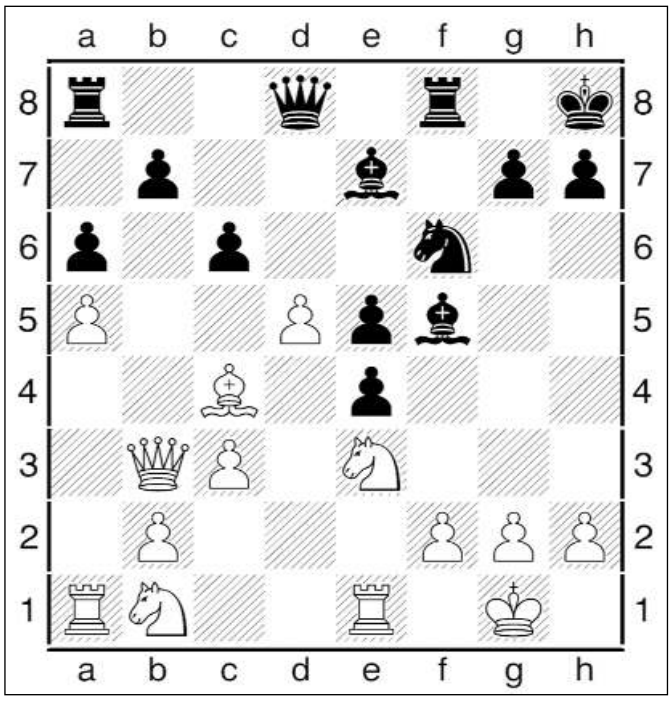
VŠK „Sveti Nikolaj Srpski” prvak Srbije

U Kragujevcu je od 1.9 do 11. 9. 2009. godine odigrano ovogodišnje ekipno prvenstvo Srbije u šahu za muškarce. Takmičilo se dvanajst ekipa na šest tabli.Šampionat je bio neizvestan, pun iznenađenja, tako da je poslidnje kolo u direktnim susritima izmed četri prvoplasirane ekipe odlučivalo o plasmanu. Najbolje rejtingovana ekipa Valjevskog šahovskog kluba „Sveti Nikolaj Srpski” u direktnom susritu je pobidila prošlogodišnjeg šampiona ekipu novosadski šah klub DDOR i osvojili zasluženu titulu ovogodišnjeg prvaka Srbije, dok su Novosađani osvojili treće misto.Drugo misto je pripalo ekipi Beograd „Beopublikum” pobidom nad najprijatnijim iznanađenjom turnira, domaćom ekipom „Radnički”, koja je završila na odličnom četvrtom mistu. Subotički Spartak je uspio je izborit opstanak u društvu najbolji s devetim mistom, što je u ovako jakoj konkurenciji i s problemima koje je ekipa imala ove godine - dobar rezultat. Teška finansijska situacija u kojoj se klub nalazi uticala je i na sastav ekipe, jel nismo uspili angažovat zaminu za dvojicu velemajstora koji su napuštili ekipu i otputovali smo brez rezerve na dugačak i težak turnir. Pored silni nerealizovani finansijski obećanja, ni u ovako skromnom sastavu ne bi mogli otputovat, da nam u poslidnjem trenutku nije priskočila u pomoć kompanija „Merkur” iz Bačke Palanke, di se u rukovodnim i vlasničkim strukturama nalazi istaknuti šahovski radnik Danko Bokan. Tako da smo za ovo takmičenje našem imenu pridodali i ime navedene kompanije. U Kragujevcu smo igrali u sastavu velemajstor: Berkeš Ferenc koji je igro na prvoj tabli i osvojio je 5,5 poena iz jedanajst partija, na drugoj velemajstor Sedlak Nikola s 6 poena, na trećoj internacionalni majstor Roganović Miloš 5,5 poena, na četvrtoj internacionalni majstor

Leskur Dejan sa 5,5 poena, na petoj majstor Nađ Heđeši Balind koji je bio van forme i osvojio svega 3,5 poena, da nije bilo izuzetno raspoloženog FIDE majstora Popov Siniše na šestoj tabli, koji je osvojio 7,5 poena, teško da bi opstali u ligi. Društvo najbolji napuštili su ekipe šah klubova „Mladenovac”, „Agronom” iz Novog Sada i „Politika” – PEP iz Beograda.

Ovog puta prikazaću vam partiju našeg najuspišnijeg člana FIDE majstora Popov Siniše, koji je svojevrimeno bio jedan od naši najperspektivniji mladih igrača, koji se kasnije opridilio za studije i sad radi kao inžinjer u novosadskom vodovodu. Međutim, i dalje je jedan od najzahvalniji ekipni igrača, jel svojim ozbiljnim pristupom svakoj partiji i akumuliranim znanjom uliva sigurnost ekipi. O kakom se igraču radi pokaziva i njegova partija s velemajstorom Savić Miodragom, di je ko crni pobidio.

1.e4 e5 2.♘f3 ♘c6 3.♗c4 ♘f6 4.d3 ♗e7 5.0-0 0-0 6.♖e1 d6 Ovo otvaranje zove se italijanka i vraćena je u modu posli dugo godina još iz doba Pola Morfija. **7.a4** ideja ovog poteza je da se sačuva bilopoljni lovac jel je pritilo ♘a5 s idejom da se uzme lovački par. **7...♔h8** Ovo je ri e igrani plan, koji daje vrlo interesantnu igru a ideja je da se nakon ♘g8 uz f5 pravi akcija na kraljevom krilu. **8.a5 a6 9.c3 ♘g8 10.♕b3** Ovaj potez čini se sumnjivim jel se bila dama udaljava od centra zbivanja. **10...f5 11.exf5 ♖xf5 12.♗e3 ♖f8** Plan je ♘f6 uz d5 pa bili mora štogod da priduzme. **13.d4 e4 14.♘fd2 ♘f6 15.d5 ♘e5 16.♗d4 ♗f5!** Crni igra pravilno. Ne plaši se uzimanja na e5 jel se na taj na in otvara crnopoljni lovac, koji će s polja c5 moć ugrozit bilog kralja. **17.♘f1 c6 18.♗xe5?** [Neizvesnoj igri vodilo bi 18.♘e3, pa tek onda ♗e5. Redosled poteza kadgod mo bit veoma bitan što će se i vidit u ovoj partiji.] **18...dxe5 19.♘e3** Diagram

19...♗c5! Fenomenalan potez koji je bili virovatno previdio! Crni koristi pridnost u razvoju na najbolji način. **20.dxc6** [20.♘xf5 Odma gubi zbog 20...♘g4 21.♘e3 ♗xe3 22.fxe3 ♕h4 sa neodbranljivim matom.] **20...♘g4** priti ♕h4 **21.g3 ♘xe3 22.fxe3 ♕g5 23.cxb7 ♗xe3+ 24.♔h1 ♖ad8** Napad crnog je neodbranljiv jel crni napada s pet figura dok se bili prakti no brani s dvi. **25.♗e2 ♗h3 26.♘a3 ♖f2 27.♗f1 ♗g4 28.♗g2 ♖xg2! 29.♖xe3** [Lako gubi i 29.♔xg2 s matom na h3 ili f3 u zavisnosti di će bili kralj otić . 29...♖d2+] **29...♕xe3 30.♕b6 ♖xh2+ 31.♔xh2 ♖d2+ 0-1**

HOROSKOP ZA OKTOBAR

OVAN: Imaćete više uticaja na poslovna dešavanja i rezultate rada, a i zarada će bit veća, pa je moguća kupovina novi stvari za kuću el promina enterijera. Ljubav će vam bit tušta bitnija oblast u životu, posebno za one slobodne, a moguć je i početak nove burne emotivne veze. Bićete u dobroj fizičkoj formi.

BIK: Ulazite u bolji period u kojem ćete se fokusirat na jedan cilj, al držte emocije pod kontrolom kad je u pitanju poso. Na ljubavnom planu morate znat da u srcu nema digitrona i logike, u šta ćete se uvirit kad vam kaka osoba protiv svi vaši pravila uđe pod kožu. Zdravlje odlično.

BLIZANCI: Ulazite u fenomenalan period za posao, al budite spremni prifatit i nike dodatne poslove šta će vam oduzet više vrimena. Iako su prilike za nove ljubavi svudan oko vas, više ćete se okrenit sebi i poslu, jel znate da za ljubav uvik ima vrimena. Očekiva vas dobro zdravlje.

RAK: U poslu ćete bit uspišniji i zadovoljniji, a biće i više novaca neg do sad. Osim tog, moguća su nova poznanstva sa osobama iz daleka šta bi vam mogle ponudit novi poso, a moguć je i početak ljubavne veze s osobom iz druge države. Ako želite poboljšat svoj izgled, započnite dijetu.

LAV: Kad je poso u pitanju, ulazite u zanimljiv i dinamičan period. Dosad ste maštali i kovali planove, al sad ćete krenit u realizaciju svoji snova. U ljubavi je na pomolu nika tajna veza, što je za vas normalno ako ste sami. Nakon dužeg perioda napetosti bićete ponovo opušteni, što garantuje dobro zdravlje.

DIVICA: Na poslu će vas pratit nove ideje i kombinacije šta ćete uspišno realizovat. Mož bit da ćete s početka morat otkazat nike stalne obaveze kako bi imali više prostora za nove. Ako ste nedavno raskinili ljubavnu vezu, nećete dugo patit jel ćete se posvetit poslu i u njemu nać zaborav za neostvarene emotivne planove. Šta se zdravlja tiče moguć je povrimeni pad energije.

VAGA: Boriće se svim srcom da prominite radno misto el čak i firmu i u tome ćete uspit, al u drugoj polovini oktobra. Dobićete novac koji dugo očekivate el ćete prodat nekretninu šta je dugo u oglasima. Bićete emotivniji nego dosad i okrenićete leđa svima i posvetit se novoj osobi. Moguće su povrimene glavobolje.

ŠKORPIJA: Ako i dođe do poslovni problema, ne nervirajte se, nego radite svoje rutinske poslove i čekajte da se stvari same od sebe dovedu u red. Na emotivnom planu problem će vam pridstavljat ljubomora šta se povrimeno javlja, jel ste sumnjičavi po prirodi i tušta oprezni kad je u pitanju zaštita osobe koju volite od potencijalni uljeza. Zdravlje dobro.

STRILAC: Ulazite u poslovni i životni ciklus u kom će bit tušta promina. Nike ćete vi inicirat, a nike će se desit same od sebe. Moguć je i polazak na put u niku stranu zemlju, na kom su moguća iznenađenja i neobični ljubavni susriti, makar vam ljubav nije prioritet. Zdravlje dobro.

JARAC: Na poslu ulazite u mirnije vode, a ako privatite novi poso el obavezu, budite spremni na dodatno edukovanje. Novce što ste čekali možte dobit ovog miseca. U ljubavi budite uvik spremni na kompromis čerez mira u kući i uživanja u pažnji svoje druge polovine. Da održite dobro zdravlje, bavite se više sportom.

VODOLIJA: Tušta ste maštoviti i kreativni, šta ćete s uspihom prinosit na poso, al manje se nervirajte zbog tuđi propusta i fokusirajte se na svoje ciljove. Emotivni život biće vam dinamičniji, a slobodnima se smiši i nika nova ljubav. Većim dilom miseca biće prisutna neroza.

RIBE: Smiši vam se nika poslovna ponuda šta je potpuno drugačija od dosadašnji i koju ćete virovatno privatit. Nezaposleni bi mogli dobit šansu za dokazivanje. Emotivni život vam škripi već duže vrime, čerez tog šta vi u partneru vidite problem, al i pored svega komunikacija bi tribala bit bolja. Osićaćete se umorno.

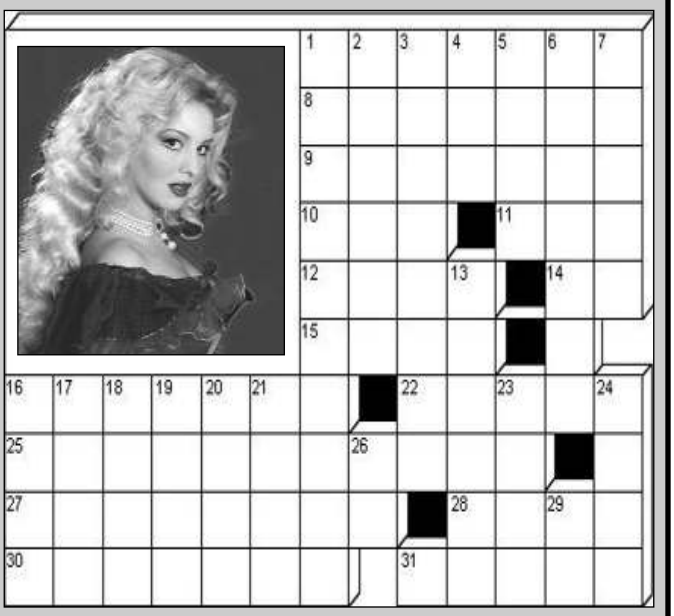
Dragan Tovarišić

UKRŠTENE RIČI

VODORAVNO: 1. Izigran, privaren; 8. Viranga na vratima; 9. Vitropiri; 10. Neupotribiljavan; 11. Katran; 12. Rimski istoričar; 14. Engleski pisac, Bernard; 15. Ime našeg TV-voditelja Subote; 16. Isparani; 22. Muško ime; 25. Engleski modni kreator; 27. Sridstvo za davanje arome; 28. Otić iza čegagod; 30. Mali kanal; 31. Vrsta vozila u Indiji;

USPRAVNO: 1. Naša glumica na sliki; 2. Hristov reditelj, Simon; 3. Građevina mrava; 4. Okvir; 5. Bojit kanom; 6. Ime teniserke Radvanski; 7. Nakrivo, nakoso; 13. Kućice za tice; 16. Dimnjak; 17. Muško ime, Petar; 18. Ime šahiste Nimcoviča; 19. Svitski marketinški automobilski lider; 20. Nosač (turc.); 21. Trakgovi konca: 23. Maleni rt; 24. Stočna žitna rana; 26. Inicijali pisca Kumičića; 29. Upišite: IŠ.

Dragan Tovarišić

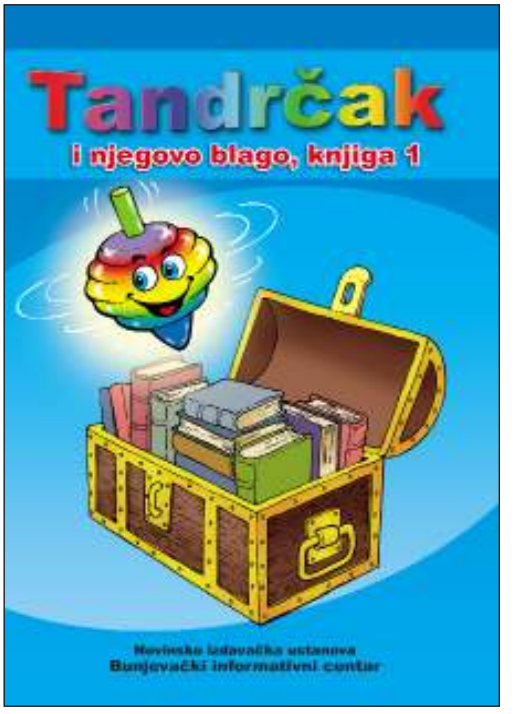
RIŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO: razorit, emisari, mada, IJ, otamo, a, rir, Kin, k, Poli, VOJIN ĆETKOVIĆ, ime, aeroplan, rasturit, O Nil, antika, orgije.

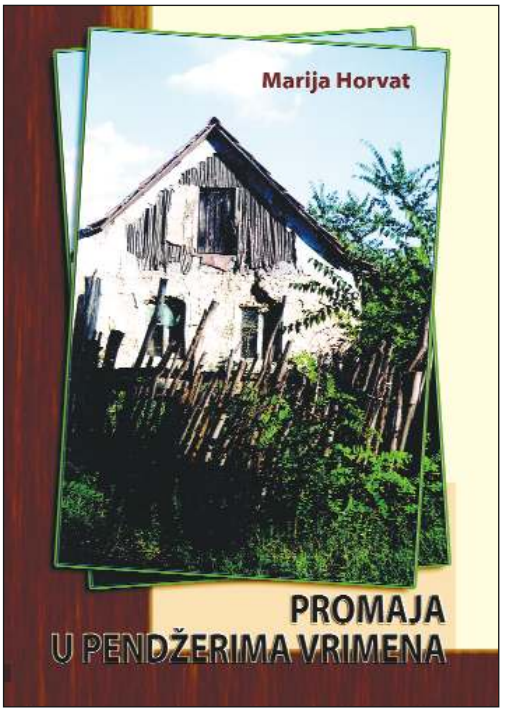
Knjige u izdanju Bunjevačkog informativnog centra

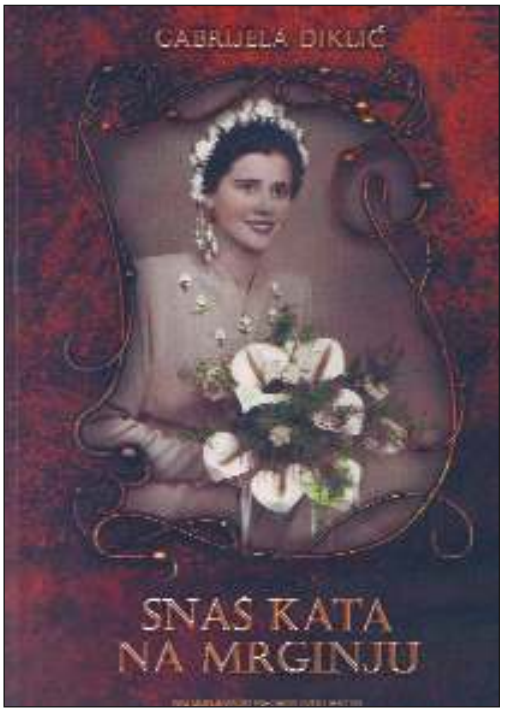

300 dinara

500 dinara

400 dinara

350 dinara

Knjige u izdanju Bunjevačkog informativnog centra možte naručit na telefon 024/523-505, po navedenim cinama i nuz poštanske troškove.

60
60
50